

3.

DE
SIMPLICIBVS
MEDICAMENTIS
EX OCCIDENTALI INDIA
DELATIS, QVORVM IN
MEDICINA VSVS EST.

Auctore D. NICOLAO MONARDIS
Hispalensi Medico;

Interprete CAROLO CLVSIO Atrebate.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXIIII.

DE
 SIMPLICIBUS
 MEDICAMENTIS
 EX OCCIDENTALI INDIA
 DELATIS, QUORUM IN
 MEDICINA
 SUMMA PRIVILEGIUM

PHILIPPI Regis Hispan. &c. Ducis Brab. &c.
 Privilegio cautum est, ne quis ante quadriennium citra
 Christophori Plantini voluntatem, librum De Simplicibus
 Medicamentis ex Occidentali India delatis, quorum in
 Medicina usus est, &c. imprimat, aut alibi im-
 pressum importet, venalemve habeat, intra omnes di-
 visionis eius fines. qui secus faxit; confiscatione librorum, &
 poena fisco Regio exsoluenda, multabitur: vt latius patet
 in ipso diplomate.

Subsig.

L. de Vitte.

EX OFFICIO CHRISTOPHORI PLANTINI
 APOSTOLICI REGIS
 M. D. LXXIII.

GENEROSO, VIRTUTE

ET ERVDITIONE PRAE-
STANTI VIRO, DN. THOMAE
REDIGERO, DN. SVO PLVRIMVM
OBSERVANDO,
CAROLVS CLVSIVS.

DEO fecunda est omniparens
Natura, & ea humanae mentis im-
becillitas, Generose Redigere, vt
ab vno homine recõdiuissima eius
arcana erui nõ potuerint: sed alios
atque alios exoriri necesse fuerit,
qui ex eius latebroso sinu nonnulla proferrent à
nemine antea obseruata.

HIC, reliquis sublimius volans, de caelestium
orbium motu & astris acutissimè disseruit: alter,
oceanii profundum petens, de piscibus & reliquis
aquatilibus sagacissimè disputauit: tertius, auium
& insectorum: quartus, quadrupedum & reliquo-
rum terrestrium animalium naturam edocuerunt:
alius, terræ penetralia recludens, lapidum, & alio-
rum quæ sub terra inueniuntur, generationem: ple-
rique, plantarum varietate illecti, earum formas &
facultates (quibus subinde ægri leuantur) in ho-
minum vsum describendas sumpserunt.

REI verò herbariæ studium adeò immensum
est, vt absolutam Plantarum historiam nemo ha-
ctenus euulgarit, sed aliqui duntaxat ignotas nobis
antea plantas interdum in lucem proferunt.

EX eorum numero est D. Nicolaus Monardis
Hispalensis Medicus, qui nuper aliquot plantas ex

A 2 Ame-

America & nouo orbe delatas , Hispanico sermone duobus libris descripsit.

PORRO (vt eo studio mirificè semper delectatus sum) eius vtrumque librum Latinum feci : sed quoniam pleraque in altero repetit , de quibus in priore egit , & medicamenta similia per vtrumque librum dispersa sunt , vt concinniore ordine singula distribui possent , de duobus vnum feci , annotationibusq; aliquot & iconibus auctiorem reddidi , in eorum gratiam , qui Hispanicæ linguæ ignari sunt , meam operam plerisque non ingratham fore ratus .

TIBI autem , Generose Redigere , nuncupavi , vt aliqua saltem animi gratitudine declararem , multis me modis obstrictissimum esse , ob luculenta in me collata beneficia , quorum memoria animo meo nunquam excidet .

ET cùm Plantinus noster Aromatum historiã recudere vellet , eam auctiorem , & locupletioribus annotationibus , iconibusque insuper illustratam (quoniam eiusdem sunt argumenti) huic coniungendam tradidi .

Hoc igitur tenue meæ obseruantia testimonium boni consulas , & quo semper in me fuisti animo esse pergas . Vale , Machliniæ , Idib. Septembr. M. D. LXXIII.

DE

5

DE

SIMPLICIBVS MEDICA-
MENTIS EX OCCIDENTALI
INDIA DELATIS, QVORVM IN ME-
DICINA VSVS EST.

Copal & Anime.

VO resinarum genera multum similia ex Hispania noua adferuntur, quorum vnum Copal vocatur, alterum Anime.

COPAL resina est admodum candida, & lucida, & transparens, magnis fragmentis, Diacitri valde transparentis haud dissimilibus, satis odorata, sed non perinde vt Anime. Ea Indi in suis sacrificiis suffumigij loco vtebantur, eamq; ob causam Sacerdotibus in templis suis frequenti in vsu, adeò, vt cum Hispani nostri primum eò appellerent, huiusmodi suffitibus naribus eorum adnotis exciperentur.

VTILIS est ad frigidos capitis morbos, & Thuris, aut Anime vicem explet. Calida secundo gradu, humida primo. Resoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.

ANIME arboris est lacryma seu resina, alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, verum Copali magis oleaginosa. Desertur granis Thuris, sed crassioribus, quæ contracta luteum colorem ostendunt instar resinae: gratissimi ac suauissimi est odoris, & prunis imposita, facile consumitur.

DIFFERT ab Anime Orientali, quod neque tam candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis fragmentis adfertur transparentibus, * ita vt nonnulli Charabe seu Succini speciem esse suspicati sint, quam Ambarum colliquaturnuncupant, è quo spherula precaria tornantur.

A 3 tur,

Charabe &
eius natales.

tur, cum nihil sit minus: nã Charabe Bitumẽ est, cuius magna fragmenta hamis ferreis è mari Germanico eruuntur, utpote quod è fontibus in ipso mari manat, Bituminis modo, atque aeri expositum, statim cogitur & densatur, ut conijcere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, quæ in fragmentis illis conspiciuntur. Vnde eorum error colligitur, quã Populi lacrymam aut Pini esse putarunt. Hermolaus Barbarus vir doctissimus, ait Animæ Orientale colligi vicinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomine, Animæ vocari.

Succinum non
est lachryma.

NOVÆ Hispaniæ Anime colligitur ex arboribus mediocris magnitudinis, per incisionem, Thuris aut Masticiis modo.

Anime Americi-
cum.

Anime facultates.

HVIUS vsus est in plerisque, sed Capitis præsertim morbis, à frigiditate prouenientibus, & destuxionibus purgationes subsequenteribus, cubiculis per hyemem (etenim aërem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem volentibus, suffitis, quineriam ipso capite, si qui cephalæa & hemicrania laborant: nam caput roborat.

MISCETVR emplastris & Ceratis, vbi roborare, & frigidos humores, flatusq; resoluere opus est. Thuris vicem supplet, cum in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum roborat, emplastri modo adhibitum, atque etiam ipsum ventriculum reliquasq; partes neruosas, Cerati modo, tertia parte cere admixta, atque sic gestatũ diutius, & subinde renouatum, frigiditatem è quacunque corporis parte elicit. Calida est secundo gradu, humida primo.

Xolochcopalli.
Copalcahuicel.

Gomara in Mexicana Historia duo Copalis genera facit; alterum rugosum, quod Xolochcopalli vocari dicit, molle, Thuri simile: alterum, multo præstantius, Copalcahuicel, quod plerique myrrham existimarunt. Vulnerata arbore guttatim stillat liquor albus, qui statim concrefcit.

Qui plura de Orientali Anime volet, legat nostras annotationes in cap. 8 lib. 1. Historiæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Anime fragmento, quod aliquor uncias pendebat, donatus sum ante
bien-

TACAMAHACA.

biennium à doctissimo Hugone Morgano Pharmacopola Londinensi.

Refert Fragosus, in India Occidentali arborem inueniri Toçot-guebit, id est, lignum desiderij seu exoptatum, dictam, Populo similem, summi candoris, cuius materies, ob candorem, laeuorem, & splendorem, summè expetebatur ad idola fabricanda. Sub cuius cortice nascitur gummi seu Resina, Thuri nostro similis, sed candidior, & minoribus fragmentis, quo istic vtuntur, vt nos Thure.

Tacamahaca.

DEFERTUR item ex Noua Hispania, aliud gummi seu resinae genus, ab Indis Tacamahaca vocatum, quod nomen apud Hispanos retinuit. Colligitur vulnerata arbore, magna vt Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber est, Peoniae seminis modo. Tacamahaca.

PLURIMVS huius vsus est apud Indos, praesertim in tumoribus omnibus: nam eos mirabiliter resoluit, maturat, & tollit, vti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes. Tacamahaca facultates.

COLORE est Galbani (nec desunt qui idem esse putent) vnguibus albis, vti Ammoniacum, odore graui, atque etiam sapore, ita vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres vteri suffocatione laborantes ilico liberet. Umbilico emplastrum modo imposta, vterum suo loco retinet: atque huius vsus adeo mulieribus est familiaris, vt ab eis maxima ex parte absumatur, quandoquidem efficacia experiantur eius remedia, cum in vteri suffocationibus, tum in roborando ventriculo. Nonnulla delicatiores ambarum & moschum addunt. Maxime utilis est, ad resoluendos & tollendos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes, emplastrum modo adhibita: Eiusdem est efficacia in tumoribus frigidis, quoniam eos resoluit, maturat, & absumit ilico. Non liquefit, sed ita tenaciter semper adheret, vt auferri, nisi opere absoluto, non possit.

EXPERIMENTO comprobaturum est, qualescun- que

que defluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque aurem, aut eam ad quam fit defluxio, adpositam. Temporibus imposita cerati modo, defluxum in oculos, aliasq; faciei partes detinet. Dolorem dentium sedat, dentibus, etiam corruptis, imposita: atque si hac dens corruptius vsuletur, prohibet ne corruptio longius serpat. Pectori & humeris vt emplastrum imposita, dolores eorum finit.

Emplastrum
stomachicum.

Ex ea, styracis tertia parte, & ambari momento, fit emplastrum stomacho longè vtilissimum: siquidem eum roborat, appetitum ciet, concoctionem iuuat, & flatu discutit. Eodem modo cerebro imposita, eum roborat, & dolores aufert. Magna est efficacia, in doloribus coxendicis, & omni articularum morbo, præsertim si ab humoribus frigidis aut mixtis proueniant: quoniam eius resolutio adstrictionis particeps est, qua de causa mirum in modum partes roborat.

SOLA, iuncturarum aut neruorum vulneribus imposita, ea curat: nam statim suppurat & spasnum prohibet. ego tertiam partem cere admisceo, quoniam facilius inducitur.

IN summa, adeo celebris est eius vsus, vt plebs ad qualemcunque dolorem aliud remedium non norit, modò non sint inflammationes admodum calidæ: sed & in his admodum vtilis est, in morbi declinatione, ad discutiendum qui supererat humorem. Calida est initio tertij gradus, multæ adstrictionis particeps, & sicca in secundo.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomē Dei, defertur resina colore Tacamahacæ, sed splendidior, liquidior, ac densior, lingua Indica Caraña dicta, quod nomen etiam apud Hispanos retinuit, odore Tacamahacæ, sed grauiore. Pinguis est & oleaginosa, ideoq; tenax sine
multa

Caraña.

multa adglutinatione & colliuatione. Medicamentum nouum est, quod decem annis elapsis primum huc illatum est.

EA vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. Ad eosdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare solet, & minore temporis spacio vires suas exeret: sic vt quos Tacamahaca non curarit, Caraña sanet. Exemplum vidimus in eo, qui ob humeri cruciatus, iam multo tempore brachium mouere non poterat, tametsi Tacamahaca vsus esset: sed postquam Caraña vti cœpit, triduo sanitati restitutus est.

Caraña facultates.

MIRA est eius vis in iuncturarum doloribus: nam imposita, facile eos curat, modò nulla sit calidorum humorum influxio. Tumores inueteratos dissoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum sistit: ad quosuis nervorum & cerebri dolores valde utilis: Vulneraq; recentia, nervorum presertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimunt, ad aures atque temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum. Colligitur vti superiores, vulneratis artibus.

SED ex eadem Carthagine noui regni prouincia, allata ad nos est Caraña quedã purior, & Balsami modo limpida, superiore multò præstantior, vtilior, & odoratior.

Caraña purior

Oleum Cicinum.

GELISCO noua Hispania prouincia, oleum seu liquor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis Hispani nomen indiderunt, eo quòd ex arbore cum fructu, tum folijs simili Ricino, sed in maiorem altitudinem, ob soli vbertatem, excrecente, elicitur.

Oleum ficus infernalis.

EADEM vero ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam docuit Diosc. lib. 1. cap. 30. hoc est, contuso semine, deinde in aqua cocto, postremum oleo innatante cochlearibus excepto.

Oleorum eliciendorum ratio.

Hæc eliciendorum oleorum ratio è seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum eo modo quàm expressione facilius elicitur.

Olei cicini
facultates.

MAGNIS viribus pollet istud oleum, veluti experientia, & multo eius vsu comprobatum est, cum in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis provenientes sanat: omnes tumores dissoluit, flatusq; discutit, præsertim ventris, eamq; ob causam non modo in Anasarca vtile, sed in omnibus hydropisis generibus, si venter eo inungatur, & aliquot gutta vino aut alio liquore commodo excepta sorbeantur, etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clysteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, si partes affectæ eo inungantur, & aliquot guttula sumantur. Efficacius subuenit Ilei doloribus, vt experientia nos docuit. Dolores iuncturarum, modo à causa non admodum calida proueniant, tollit, humorem euacuando, si aliquot huius olei gutta pingui iure gallinæ dissoluta sumantur. Partes corporis contractas, si eo inungantur, curat, neruos emolliendo, & extendendo. Stomachum, vterum, & lienem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atq; ventris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinentur. Ad psoras & vlcera capitis manantia valet: prodest aurium doloribus, & omnibus cutis vitiis, varosq; mulieribus plerunq; infestos illitu expurgat.

CALIDVM est initio tertij gradus, humidum secundo.

Ricte

RICINVS AMERICVS.

Hoc Ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America adferri cepit, vulgari paulo maius, cuius operimentum seu siliqua illa triangula quæ semina continet, tuberculis asperis non est obfita, vt in vulgari, sed læuis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari simile, nigrū tamen & nō maculosum vt illud, mirifica (vt aiunt) purgandi facultate præditum: nam etiam si dimidia tantum vnus grani pars sumatur, valenter supernè & infernè purgare referebat qui mihi dabat, & Curcas istic ab incolis vocari.

Et quandoquidem in ricini mentionem incidimus, videre meminimus, dum Hispanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fretum Herculeum, aliisque maritimis Beticæ locis, Ricini plantas crassitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatas instar aliarum arborum: hi rami (multis enim annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno putari solent. Exactissime sane conueniebant Diosc. descriptioni. Refert etiam Bellonius lib. 1. obseruat. cap. 18. magnas in Creta insula Ricini arbores se obseruasse. An vero his similis sit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, plane ignoro, cum is qui inde fructum eum attulisset, arboris formam describere non posset, & eum siccum, qualem hic exhibeo, duntaxat viderim.

Bitu-

Bitumen.

Bitumen.

IN Cuba inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitumen nigrum manantes, veluti pix, grauis odoris, quo Indi in morbis frigidis vtuntur. Hispanis seruit picandis nauibus, quia pici nauali similis est, sed seuum admiscunt, vt melius induci possit. Veterum Naphtham esse puto, cuius duos fontes Babylone inueniri Posidonius refert, albæ & nigrae.

Naphtha.

Bituminis facultates.

NOS eo Bitumine vtimur in vteri morbis, quod eum suffocatione liberet, naribus admotum, aut vuluae inditum.

CALIDVM est in secundo gradu, & humidum in primo.

Ambarum.

Ambar griseū.

NUNC mittit nobis Florida noui orbis prouincia Ambar quod vocant Griseum, idq; in littus eiectum inuenitur à Canaueral ad promontorium vsque D. Helena.

Ambar bitumen est.

VARIA est circa eius originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum, ilico densatur, vt solent pleraque, quae sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aqua exempta, durantur, vt Corallium, Succinum.

SOLVS Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius meminere, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimūq; id esse quod à piscibus deuoretur.

Ambar nō est sperma Balenar.

INDE conuellitur eorum opinio, qui Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti, quod interdum in Balenarum ventriculis inueniatur, quæ illud aquis innatans nunquam deuorant, alimentum esse existimantes.

VERVM est, meo tempore Balenam circa Canarias quas fortunatas insulas putant, captam, in qua inuenta sunt plus quam quatuor Ambari libræ: postea tamen infinitas Balenas cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.

NON

NON desunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris littus nascente fieri dicant, qui Aprili & Maio mensibus maturefcit, & odoratus est, quem decidentem vorant Balenæ, quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit.

OPTIMI delectus est, vt nonnihil ad rubedinẽ tendat, album non aquè bonum, nigrum deterrimum. Ambari delectus.

EXCALFACIT, resoluit, roborat, quocunque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cum pinguedine quadam, quæ illi facultatem emolliendi tribuit.

VARIÆ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florum mali Arantij siue Assyrij in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & nervos, & frigidos qui infarcti sunt humores resoluit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Alipta muscata assiduè gestatum. Ambari facultates.

EIVS solius, aut cum moscho & ligno aloës permixtae olfactu, cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor & cordis vires reficiuntur: ideoq; in pestis contagiis eius odor adprime utilis est, nec minus his qui frigidis defluxionibus vexantur, conuenit, si capitis tegmina atque etiam cubiculum vbi dormiunt, per hiemem eo suffiantur.

MAXIME prodest senibus, quod illorum spiritus vegetet, cor & cerebrum roboret, & crassos lentosq; humores quibus plurimum abundant, extenuet, siue cibis indatur, siue vestes suffiantur, siue cerebro cordisq; regioni applicetur, siue vino, quo sibi faciẽ & manus abluunt, permisceatur.

SCOBÌ magnetis, galbanosq; miscetur, & emplastri modo mulierum vmbilico impositum, vterum suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat: eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentius, suffocationibus verò, in

Liquid-

Liquid-ambar dissolutum, & xylo exceptum, vteriꝝ orũ inditum.

Catapotia pro
sterilibus.

STERILITATI à frigidis humoribus orta, hac cõ-
positione mederi soleo, qua recipit Ambari partes duas, ra-
suræ eboris tenuissimè trita vnã, pulueris ligni aloës par-
tem dimidiã, cum algaliã momento sunt catapotia, quo-
rum tria pendentia drachmam vnã singulis triduis dabuntur,
& emplastrum vmbilico, pessum vteri colo imponetur,
purgatis tamen prius vii decet.

Emplastrum
ex ambaro.

EX eo, alypta moschata, & styrace fit emplastrum scuti
forma, quod stomacho adpositum, eum doloribus liberat

Catapotia alia.

& excalescit. Ex eadem massa factæ pilulæ, & mane sum-
ptæ, status discutunt, concoctionem iuuant, & appetentiam
excitant, idem præstat ex vino odorifero mane sumpta
hæc massa.

TRITVM ambar & cera lutea exceptum, cordis re-
gioni vtilissimè imponitur, ad sedandos dolores à flatibus aut
alia quauis causa (modo calida non sit) prouenientes.

EADEM ratione qua senibus, melancholia laboranti-
bus etiam conuenit, & paralyticis, si eo aut eius mixtura
suffiantur, aut cerebrum, totaq; spina eo inungatur: etenim
Ambar præ cæteris medicamentis neruos & cerebrum ro-
borat. Quinetiam epilepticis sumus illius, naribus exceptus,
conuenit, siquidem eos excitat, & si assiduè id odorentur,
non tam facillè, neque tam vehementer eo morbo corri-
piuntur.

Ambar in-
ebriat.

ILLVD admiratione dignum, quod Simeon Sethi scri-
bit. Si quis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum
veluti ebrũ ferri, si verò iniiciatur vino, maximè inebriare.

Liquid-ambar, & eius oleum.

RESINA quam Liquid-ambar, & oleosum quid-
dam, quod oleum de Liquid-ambar vocamus, ad nos ex
Hispa-

LIQVID-AMBAR, ET EIVS OLEVUM. 15

Hispania noua adferuntur, vtrumque odoratissimum, præsertim oleum, quod delicatioris & suauioris est odoris.

EST verò Liquid-ambar resina collecta per incisionem ex arboribus vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, cuius folia hederaceis similia sunt, Ocoçol Indi vocât, corrice crasso, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquid-ambar ei aculatur, cui cortex comminutus, odoris causa admiscetur, vt scilicet suauius & diutius spiret in suffitibus.

VBI nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est æris odor, adeo vt Hispani primum eò appellentes, istic aromata nasci, atque adeo eas aromatiferas esse arbores existimarent.

TANTA quantitate in Hispaniam insertur Liquid-ambar, vt mercium vicem suppleat, vtribus & doliis eo impletis: eò etenim hic vtimur in suffitibus, odoramētis, pastillis, Styracis liquida loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adèd autem validus est, vt celari, etiam suffitibus nõ additum, non possit, & totas ades, si eius sit copia, atque adèd plateas suo odore impleat.

PLVRIMVS in medicina eius vsus est: nam calfacit, roborat, resoluit, & anodinum est. Cerebrum, per se illud, aut aliis aromatibus admixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosq; dolores à causa frigida, vt emplastrum impositum, mitigat. Ventriculo adprimè vrile, stomachici modo adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuuat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.

CVM Styracis, Ambari, & Moschi momento mixtum emplastri consistentia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus prædictis morbis maximè prodest, eiusq; emplastri ob insignes facultates in hac vrbe laus est. Calidum in sine secundi gradus, humidum in primo.

EX eo recens collecto, & eo loco posito, vt per se tenuior eius

Oleum de Li-
quid. ambar.

eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquid. ambar nuncupant, elicitur, multo perfectissimum, eoq³ longè suauius. Sunt qui expressione etiam eliciant, ut maiorem quantitatem colligant: nam chirothecis imbuedis plurimum absumitur.

Eius facultates.

V T I L E est medicamentum ad plerosque morbos frigidos, nam calfacit, resoluit, & omnem tumorem emollit: itaque vteri tumoribus, obstructionibus prodest, mensesq³ prouocat. Calidum serè in tertio excessu.

S C I E N D V M tamen est, plerosque hoc ex India inferre non perinde bonum, quoniam è ramis eius arboris comminutis & coctis, pinguedinem innatantem colligunt, venduntq³ pro legitimo.

E I V S arboris pampini & summitates in fasciculos collecti vestibus & stragulis, ab Indis inferuntur, odoris gratia, in eumq³ vsus, Hispanis etiam vendunt.

Balsamum.

Balsamum.

L A V D A T I S S I M V S ille liquor, qui, ob excellentes & mirabiles effectus, Balsamum, ad veri Balsami (quod in Aegypto nascebatur) imitationem, nuncupatur, in Hispania noua elicitur ex arbore Punica malo maiore, cuius folia vrticæ similia, serrata & tenuia sunt, Indi Xilo [Gomara Zilo] vocant.

Balsami extrahendi duplex ratio. Prior. Altera.

F I T autem duobus modis. Vno, multis incisuris vulnerato arboris cortice, qui tenuis est, è quibus liquor emanat, tenax, subalbidus, excellentissimus & perfectissimus, sed adeo pauca quantitate, ut ad nos non inferatur. Altero, Indis admodum familiari, in eliciendis succis ex quavis arbore. Ramos atque etiam truncos arboris assulatim & minutim concisos, in lebetem amplissimum iniiciunt, multa de super adfusa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum satis esse putant, igne sublato frigescere sinunt, & conchilibis oleum

oleum supernatans colligunt. Id verò est, quod in has regiones inuehitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente, odoris suauissimi. Vasculis argenteis, vitreis, stanneis, aut fictilibus vitratis asseruatur, aliam omnem materiem penetrans.

IN medicina huius vsus receptus est, non nuperrimè, sed statim eo serè tempore quo Hispania noua nobis patefacta est: nam cum Hispani Indos sua vulnera hoc succo glutinare animaduertent, illos statim imitari cœperunt.

CVM primùm in Hispaniam illatum est, ob eius insignes facultates magna fuit, vt decet, æstimatione: eius vncia nunc viginti, nunc decem ducatis æstimabatur; at nunc temporis eius libra non pluris, quàm tribus aut quatuor ducatis æstimari solet. Romam primùm delatum, eius vncia centum ducatis veniit: postea, tanta eius quantitate illata, vilescere cœpit, & etiam gratis quodammodo dari, vt solet in rerum abundantia siue raritate plerumque contingere. Nam cum magno veniret, omnes eius virtutes admirabantur atque requirebant: postquam verò eius imminutum est precium, non æstimatur, cum tamen idem Balsamum sit quod fuit cum centum ducatis vncia venderetur.

ET sanè, licet nihil aliud nobis intulissent Indiæ, quàm hoc mirabile Balsamum, Hispanorum tamen labor in illis inuestigandis non inutilis existimandus est: etenim iam multis annis periit id Balsamum, quod in Aegypto nasci solebat, nec vsquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus opt. max. eius loco Balsamum nouæ Hispaniæ dedit, quod meo iudicio inferius non est Aegyptiaco, si mirabiles eius effectus & vtilitates consideremus.

TRIFARIAM verò in medicum vsum recipitur: nam aut interius assumitur, aut exterius inducitur, aut medicamentis chirurgicis admiscetur.

Balsami æstimatione.

Balsami triplex vsus.

B

INTVS

Interiorius assum-
ptum.

INTVS assumptum mane ieiuno ventriculo, asthmaticis vile est, & vesicae doloribus: menses etiam ciet, vt & pessi modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttule vino aut aqua rosacea in cochleari excepta & diluculo sensim in guttur instillata, sic vt linguam nõ contingant (nam Balsami sapor diutius in ore hærens forsitan nauseam etiam moueret) veteres stomachi dolores finiunt, eumq; roborant, coloremq; commendant & anhelitum. Iocinori prodest, obstructions aperit, atque iuuentam conseruat. Magnæ estimationis vir mihi probè notus, ab eius vsu nullos dolores sensit, & tametsi senex, tam validus est, vt iuuenis videatur. Phthisicos leuat, & sterilem vterum expurgat, pessi modo adhibitum.

Foris additum

FORIS, calidum cum plumula illitum, omnes cruciatus ex humoribus frigidis prouenientes tollit, præsertim si linteum Balsamo delibutum adponatur. Tumores œdematodes discutit & absorbit: quamlibet corporis partem roborat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet, omnemq; humorem noxium absorbendo, dolores tollit. Paralyticis succurrit, cerebro, ceruice, spina, & ea parte que paralyti tãtata est, inunctis: eadem ratione, ad omnes neruorum morbos & contractiones vtile est. Stomacho illitum, eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obstructionibusq; liberat. sicuti & Lienem, quem etiam emollit. Nephritidem, nec non ventriculi dolores à causa frigida aut flatibus ortos, calidum loco dolenti impositum sedat: idem præstat pani calido inditum, sicq; adpositum. Vrinam ciet & expellit illitum. Summe laudatur in articulorum doloribus, præsertim coxendicum, quod omnem duritiem & tumorem residuum discutiat.

Cheirurgicis
medicamentis
inditum.

CHEIRURGICIS remediis inditum, valde vtile est: & quia molestum esset omnia enumerare, eius iudicio

ea relinquo, qui eo utetur, vt id scilicet aliis medicamentis commisceat, quæ ad rem vtilia esse iudicabit. Vulgare sanè admodum est eo in recentibus vulneribus vti; nam statim ea sine suppuratione glutinat, quinetiam in vis vtile, vbi contusio adglutinationem impedit; quodd statim digerat, & reliqua præstet quæ ad vulneris vsque glutinationem necessaria sunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia censeretur possit: eaq; de causa pauca sunt in hac vrbe ades, in quibus non seruetur Balsamum. Neruorum, iuncturarunq; vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera curat, modo cranium illæsum sit: sic etiam omnia recentia vulnera in qualibet corporis parte, modo sint simplicia. Antiqua vulnera, per se, aut cum alio vnguento impositum, mundificat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, spina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxysmum, & ilico quinque aut sex guttis eius in vino sumptis modo prædicto, horrores discutuntur, si ter aut quater id remedium repetatur.

G V S T V est acuto, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adstrictionis particeps esse, calidum & siccum in secundo gradu.

N V N C ex noui orbis continenti magna quantitate inferri cœpit Balsamum per incisionem extractum ex arboribus iis similibus, quæ in noua Hispania nascuntur, vbi Balsamum decoctione colligitur. Sunt autem eæ arbores vastæ magnitudinis, & ad radicem vsque ramosæ, duplici septæ cortice, altero crasso Suberini modo, altero tenui, interno, materiem arboris amplectente. Ex eo quod inter virumque corticem est spacio, incisione Balsamum educitur, alba limpidissimãq; lacryma suauissimi odoris, qui insignes eius facultates statim prodit. Et certum est eius guttulam pottiorem esse, alterius quod decoctione extrahitur libra,

Balsamum
purius.

Balsami arboris
historia.

B 2

tametsi

tametsi miraculosos eius viderimus effectus.

Balsami fructus.

H V I V S fructus (qui penes me est) exiguus pro arboris magnitudine: etenim ciceris aut Pisi grano maior non est, amari gustus aliquantulum, inclusus extrema filiqua angusta, digitum longa, alba, & tenui. Eo fructu sese suffius Indi, ad capitis dolores & defluxiones.

Resina abiegna.

Resina Balsami facultatibus prædita.

I B I D E M etiam colligitur liquor siue resina, quam abiegnam vocat, ex arboribus spuris, quæ neque Pinus, neque Cupressi dici possunt, sed Pino altioribus, & Cupressi modo rectis. In harum arborum cacumine vesicula quædam enascuntur nunc magnæ, nunc parvæ, quibus confractis guttatim stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, sed tanto labore & molestia, ut multi viri exiguam admodum quantitatem singulis diebus cogant.

E I V S usus est in omnibus ad quæ Balsamum conuenit: siquidem vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida & flatulenta progenitos mitigat. Vtilis item est stomachi vitis ab humore frigido aut flatibus, sumpta ex modico vino albo, ut in Balsamo edocuiamas.

Resina Carthaginensis.

Resina Carthaginensis, & eius facultates.

N V N C etiam nobis mittit Carthago noui orbis prouincia resinam quandam purissimam & odoratissimam, abiegna aut Terebinthina Veneta multò præstantiorem, iisdem facultatibus seu maioribus præditam, quàm sit selectissima Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter in iunctis neruorum, articulorum, pedumq; vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam commodo, ea elota & præparata matrone sibi faciem oblinunt.

Tabaco.

P L A N T A Tabaco antiquitus in usu fuit Indis, Hispania præsertim nouæ accolis, ad vulnera curanda. Paucos ante

ante annos in Hispanias delata, magis ad ornandos hortos, quam ob eius facultates: nunc verò multò celebrior est ob facultates, quam propter elegantiam.

NOMEN legitimum apud Indos est Picielt: nam Picielt. Tabaco.
Tabaco nomen ab Hispanis illi inditum, ab insula quadam eius nominis, vbi frequentissima nascitur.

MAGNA altitudine assurgit, & interdum malum Tabaco historia.
Assyriam, quam Limonem vocat, aequat, caule recto, multis prægrandibus ramis brachiato: folio mali Assyriae serè, sed ampliore veluti Oxylapathi, colore viridi dilutiore, & aliquantulum hirsuto, vti tota planta est. Florem fert in summis ramis Campanula modo, cæcidum, medio purpurascen-
tem, quo decidente succedunt veluti capitula papaueris nigri, quibus continetur semen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix crassa est & multifida, & lignosa, intus crocea & amara, quæ facillè cortice suo delibratur: non intelleximus tamen aliqua facultate præditam esse.

NASCITUR plerisque Indiae locis, humidis præfer- Tabaco natalis.
rim & umbrosis, & exculto leuig. solo. Seritur omni tempore: cum verò prodit, à frigore præseruanda est, & secundum parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Citriorum modo.

FOLIORVM duntaxat est vsus (tamen si eorum defectu quidam semine vtantur) eaq; vt asseruari possint, filo traiecta in umbra suspenduntur & siccantur; deinde iis, aut integris, aut in puluerem tritis, vtuntur.

CALIDA & sicca est in secundo gradu: itaque calfacit, resoluit, mundificat & aliquantulum adstringit, vt ex sequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOLIA huius plantæ calefacta & imposita, præsens Tabaco facultates varia.
in Cephalæa & Hemicyrania sunt remedium, si morbus ex causa frigida aut flatibus ortus sit: sæpius verò sunt repeten-

da donec morbus tollatur : sunt qui caput oleo florum mali arantij prius inungant. Idem remedium rigidis cervicibus siue Tetano vtile est, & in totius corporis doloribus ab eadem causa ortis.

DOLORES denarium à causa frigida non modo finit, dente prius deterfo aliquo linteo eius succo delibuto, & pitula ex eius folio confecta denti indita, sed etiam, ne corruptio serpat, prohibet.

PECTORIS vitis, tussi veteri, asthmatis, & similibus ex frigido humore ortis morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, vtilia sunt. Serapium ex saccharo & foliorum eius decocto paratum, paucag, quantitate sumptum, putres humores pectoris euicit. Asthmaticis interdum fumus eorum ore exceptus opitulatur : sed necessarias euacuationes precedere opus est, si mora ferri possit.

SUB cineribus calefacta folia, & sordida non excusis cineribus, calidag, sepius imposita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laboranti auxilio sunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & sic imponunt. Ventriculi & Lienis obstructionibus folia pauillo acero intrita, diuq, illita vtilia sunt ; quibus deinde folia calefacta, aut lineus pannus succo foliorum calenti inunctus, superimponuntur. Foliorum defectu, puluis communi vnguento obstructiones aperiente excipitur, & pars obstructa, aut tumore affecta diu inungitur.

INDICÆ mulieres valde commendant in puerorum, & etiam grandiorum stomachi cruditatibus : nam ventre inferiore prius inuncto oleo lucernarum, & solis sub cineribus calefactis, altero ventriculi regioni, altero tergoxi qua ventriculum spectat, positis, eas concoquunt, & aluum emolliunt, si quoties opus erit renouentur. Latas & teretes ventris tinea expellit foliorum succus cum saccharo coctus, &

Serapium ex
Tabaco.

Cruditatibus
ventriculi.

& depuratus, pauca quantitate sumptus: umbilico tamen etiam imponendum folium tritum, & aluus deinde clystere eluendus.

NEPHRITICIS doloribus, folia sub cineribus, ut Nephritidi.
antè, calefacta, & quàm calidè fieri potest adposita, magnum adferunt leuamen, idem remedium quoties opus erit repetendo. Commodè etiam clysteribus iniiciuntur, atque etiam fomentationibus, & emplastris admiscebuntur.

IN suffocationibus vteri, folia probè calefacta, & um- Vteri suffoca-
bilico, vteriq; regioni imposita, presens adferunt remedium: tioni.
quod si (ut fit interdum) animi deliquium subsequatur, sumus illorum naribus obiciatur, ilico liberabitur: quod remedium Indicis mulieribus aded vulgare est, ut ea de causa Tabaci folia diligenter adseruent & magni faciant. Sunt verò qui odorata umbilico prius admouent, deinde folium. Maximè autem conferunt aut Tacamahaca, aut oleum de Liquid-ambar, aut Balsamum, aut Caraña, aut ex his omnibus emplastrum constans, & in umbilico assidue gestatū.

ARTICVLORVM doloribus (modo humores frigidissimi sint, vel saltem non nimium calidi) efficacissimè folia Articulorum
calida adhibentur, aut eorum succo pannus lineus intinctus: dolori.
etenim humores resoluunt & digerunt, ideòq; etiam tumoribus oedematosis foliorum succo calido prius elotis, vtilissimè imponuntur.

PERNIONES sanare, si ter aut quater huius plantæ foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum sale abluantur, experientia docuit.

VENENIS, & toxico perniciosissimo, quo Cannibales Tabaco alexi-
suas sagittas illinunt, resistere, paucis abhinc annis experiri pharmacū est.
sunt nonnulli: nam antè, sublimatum vulneribus inspergere solebant. Toxicici autem vires infringere hac ratione sciuerunt Hispani.

Occasio experiendi Tabaci aduersus venena.

CONTIGIT vt quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannem de portu diuitem nauigarent, Indorum, atque etiam Hispanorum (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Eo appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, plerosque autem vulnerant: cum verò sublimato carerent, a quodam Indo edocti sunt, vt Tabaci succum expressum suis vulneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores, & ea symptomata quæ huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatū, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis huius plantæ aduersus venena vti cæptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, cani vulnus infligi iussit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur, illini, & paulo post foliorum Tabaci succum satis copiosè instillari, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione.

Carbunculis,

EODEM modo venenatis pestiferisq; carbunculis imposita, crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morsusq; virulentorum animalium præsens sunt remedium.

Recentibus vulneribus.

RECENTIBVS vulneribus imposita, ilico sanguinem sistunt, eaq; glutinant: quòd si maiuscula sint, vino prius eluentur, & labiis vulnerum coniunctis, succus foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus alligabuntur: post die reliquisq; subsequentibus diebus idem ordo seruabitur, victusq; ratio necessaria.

Gangrænis.

VETERA vlcera, Gangrænaeq; succus instillatus, & folia trita imposita detergent, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medici consilio, & missione etiam sanguinis, si necessaria sit, facta: deinde obseruata quæ conuenit victus ratione.

Animalium vlceribus.

PORRO non modò in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experientia docuit: nam
per

per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestant, quæ facîle ob regionis humiditatem extremam putrescunt & vermibus scatent: quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti: sed cum magno istic veneat, plerunque quod vlceribus inspergebatur, pluris constabat, quàm animal quod curabatur, aestimari potuisset: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vsus ad putrida, fœtida, vermibusquæ scamentia animalium vlcera transtulerunt, atque ad eò compererunt, succum eius instillatum, non modò vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideoq; Indi Tabaci puluerem semper circumferunt.

QVENDAM noui narium vlcere laborantem, è quo Polypus sanies manabat, non sine contagij suspitione: meo consilio instillauit foliorum Tabaci succum, à secunda instillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatū est vlcus, sed quæ erosa erant, non restituta. Illius etiam foliis impetigines, & capitis scabies vtiliter confriantur.

HÆC est celebrata illa Indicis sacerdotibus planta, qua vti solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos moris erat Sacerdotes de bellorum euentu, alijsq; magni momenti negociis consulere. Consultus sacerdos, istius plantæ folia sicca vrebat, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in extasin quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus; sicq; permanebat aliquandiu. Discussa eius fumi facultate, ad se redibat, referebatq; negocium cum demone contulisse, & responsa dabat ambigua, vt, vtcunque euentus succederent, illis facîle persuaderet, sic se prædixisse: eoq; modo barbaros illos homines miserè decipiebant.

Tabaci fumus
Indis frequēs.

CÆTERVM vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cum insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi volunt, & etiam de suorum negociorum euentu, ex insomniis quæ illis apparuerint, pronunciaturi.

AT non est recens, plantas quasdam inueniri, quæ manducate, aut intro assumptæ, vanas species & imagines obuersari faciant. Siquidem Diosc. cap. de Solano manico, seu furioso, eius radicem drachmæ pondere ex vino potam, facere species vanas imaginesq; non iniucundas obuersari scribit, sed duplicatum eius modum ad tres vsque dies, mentis alienationem asserre, quadruplicatum interimere. Anisum si quis dormiturus edat, somnia excitari iucunda & suaui: contra Raphani esu, grauiâ & turbulenta. & sic de plerisque aliis.

Solanum fusiosum.

Anisum.
Raphanus.

Bangue.

Opium.

GARCÍAS ab orta refert Bangue plantæ succum aliis admixtum, mentis alienationem facere, insomnia excitare, & omni solitudine liberare, veluti etiam Opiū, quod Orient alibus Indis admodum familiare est.

SIC & nostri Indi, oneribus ferendis aut aliis laboribus defatigati, Tabaci fumum hauriunt, & ilico, quasi mente alienati, corruunt: excitati verd, refocillatos eo somno, & vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplum sequuti Aethiopes pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hauriunt, quo fit vt eorum domini egregiè eos castigent, & illorum Tabacò exurant, quo illis ansam auferant sepius illi vtendi.

VSVS est etiam Tabaci apud Indos, famis sitisq; sedãdo gratia hoc modo. Conchyliâ quædam cochlearum stuuatillum vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius & foliorum Tabaci æquas partes sumunt, manduntq; donec ex virisque massa quedam fiat, quam in pilulas piso maiores

Pilula famem sitimq; sedãtes.

con-

confringunt, atque in vmbra siccant, & in vsum reponunt. Facturi iter per deserta, vbi neque cibum, neque potum inuenturos se putant, eas pilulas secum deferunt, ex iis vnã inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem assidue sorbent, ea absumpta, aliam reponunt, atque item aliam, donec peregrinationem absoluant, triduanam interdum, aut quadriuanam; atque ea ratione toto eo tempore neque famem sibi molestam esse, neque sitim asserunt: cuius causam esse puto, quòd sorbentes assidue pilulas illas, etiam humores pituitosos è cerebro eliciunt, qui deglutiti & in ventriculum demissi, naturalem eius calorem humectant, sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu: vt in multis animalibus obseruare licet, quæ tota hieme in suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia, quia calor naturalis occupatus est in pinguedine absumenda, quam æstatis tempore collegerunt.

HÆC sunt quæ de celeberrima hac planta Tabaco, eiusque facultatibus colligere potui.

BRASILIANIS, à quibus semen primùm in Lusitaniam delatum, hæc planta dicitur Petum, Galli, quòd D. Ioannes Nicotius, Regius aliquando in Lusitania Orator, eius semen primus ad Reginam matrem derulerit, illiusque facultates docuerit, Nicotianam & Herbam Reginæ nominarunt. Alij, Herbam sanctam, ob insignes eius virtutes, nuncuparunt. Oniedus lib. Historiæ xi. cap. v. in Hispaniola insula, vbi copiosè tum temporis nascebatur, Perebecenic vocari tradit: mihi cum Hyofcyami nigri descriptione plurimum conuenire videtur.

Petum.

Nicotiana.
Herba Reginæ.
Herba sancta.
Perebecenic.

EST verò ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, interdum amplior, multis alis crassisque ramis concaua, folia numerosa, ampla, densa seu carnosa, pingua, graui odore, feruido & acri gustu. Flos extremis ramis nascitur copiosus, ex albo purpurascens, oblongus & tubæ in modum concauus, extrema parte latus & pentagonus, cuius color frigidibus magis intendi solet. Huic succedunt siliquæ Bigitali ferè similes, semine plena ex ruffo nigricante, pusillo, Paaueris multo minore.

Petū historia.

EIVS duo sunt genera. Nam vnum amplo latoque folio, interdum cubitali longitudine, pedali que latitudine, sine pediculo, caulem amplectente. Id altius assurgit, & flos ordine per ramulorum longitudinem illi nascitur, diluitor aliquantulum. Alterum paulo minore

Petum genera duo.

est

est folio, Solano, quod Bellam donam vulgò vocât, simili, sed acutiore, longoque pediculo ramis inharens: flores huic veluti per umbellas nascuntur saturatiores aliquanto. Vtriusque radix lignosa est & multifida.

FLORET calidioribus regionibus Iunio & Iulio, semen Septembri maturefcit (vidi in Lusitania tota hieme florentem) at hîc à mense Augusto in hiemē vsq; floret, & subinde semē profert, deinde primò galu flaccefcit, peritque tota, neque hieme aſſeruari poteſt niſi nouella admodum, idque difficulter.

Natales.

NASCITVR omni ſolo, & ſemel ſata, ſemenque ad maturitatem perducens, ſeipſam deinde ſerit, nec opus habet alia ſatione. Si tamen ſerenda erit, Auguſto aut Septembri id fiat, quoniam ſemen exiguum diutiſſimè ſub terra later antequam germinet: & Martio aut Vere ſata, primùm Auguſto germinat.

Facultates.

APVD nos diligenter colitur, non tam ornatus gratia, quam ob inſignes facultates, præſertim à nobilibus quibuſdam matronis rei herbaria ſtudioſis, quæ foliis eius recentibus, aut in umbra ſiccatis, & ſtillatio illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vtuntur ad vlcera antiqua, putrida, maligna, gangrænas, ſcabiem, impetigines, lichenes, oculorum nebulas, felici cum ſucceſſu, multiſque miſeris ruſticis auxilio ſunt.

SUNT qui eius folia ſingulis diebus mane à ieiunis mandi iubent, vt podagra liberetur, quoniam multam pituitam in os attrahat, eamque in partes inferiores deſluere prohibeat.

CAROLVS Stephanus in prædio ruſtico Gallico lib. 2. cap. 76. experientia comprobatum eſſe ſcribit, eius folia ſtrumis vtiliter illini, cuiſque ſtillatium liquorem aſthmaticis auxilio eſſe. In ſumma, Panacea quædam eſt ad omnis generis morbos.

Decum tertium.

ALIUD eius genus, per omnia minus, folio rotundiore, nec hiſſuto pinguius, licet ſucculento, flore minore, & per extremum rotundo, pallescete, ante viginti annos Europæ innotuit, Dodon. Hyoſcyamum luteum nuncupauit. Ad pleraque conferre etiam exiſtimatur, verùm ſuperiore longè imbecillius.

Herba Ioannis Infantis.

Herba Ioannis Infantis.

HIC prætermittenda non videtur ea planta, qua vſi ſunt ij qui Hiſpaniam nouam nobis aperuerunt, in curandis vulneribus. Cuius vſum primus oſtendit Indus quidam Hiſpani ſamulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hæc planta denominata eſt.

Eius hiſtoria.

EXIGVA eſt planta, foliis Oxalidis, aliquantulum villoſis, ſue hiſpidis.

Facultates.

VIRIDIS præmanſa aut trita, vulneribusque impoſita, ſanguinem ſiſtit, eaque conglutinat. Neruorum aliarumque partium

partium vulnera digerit & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iisdē viribus pollet sicca in pollinem redacta.

Radices venenis aduersantes.

EX Charcis prouincia Perùana, radices quedam aduehuntur Iridis radicibus valde similes, sed minores, & sicculnei solij odore. Radix venenis resistens.

HISPANI Indias inhabitantes Contrayerua appellent, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum, cuiuscunque tandem sit generis, presentissimum est remedium, (vno sublimato excepto, quod sola lactis potione extinguitur) vomitione illud reicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, reici ferunt. Ventris etiam animalia pellit. Contrayerua.

GVSTATA radix, aromaticum quiddam sapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu. Temperamentum.

Guayacan.

TRIA ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe celebratissima, quorum in Medicina facultates adeò insignes reperta sunt, vt nunquam auditum sit, tam incurabiles morbos vllis aliis medicamentis sanatos fuisse; nempe, Lignum quod Guayacum vocant, Radix Chime, Sarçaparilla. De China, que à Lusitanis ex India Orientali adferri putatur, suo loco dicemus. Auspicabimur itaque à Guayaco, veluti primo medicamento ex Indiis delato, & omnium optimo, vt ipsa experientia & multorum annorum vsu comprobatum est.

GVAYACAN, à nostris lignum Indicum dictum, Guayacan, abundanter nascitur in Insula S. Dominici, que fuit prima noui orbis ab Hispanis occupata: cuius vsus primum hac ratione nobis innotuit.

MAGNIS doloribus morbi Gallici (quem ab Indis Luos venereas muliere

muliere nactus erat) Hispanus quidam torquebatur, eius famulus Indus, in ea prouincia Medicinam agens, aquam Guayaci illi propinauit, qua non solum magnis illis cruciatibus liberauit, sed pristinae sanitati eum restituit: eius exemplo, plurimi alij Hispani simili morbo infecti, curati sunt. Eius morbi cura Hispani statim euulgata est, ab iis qui ex ea insula redierunt, hinc per totam Hispaniam, & inde per vniuersum orbem, quem hæc scabies occuparat. Et certè in hoc morbo curando, nullum est medicamentum eo præstantius aut certius: nam si, vt decet, procedat curatio, & suo tempore ista aqua propinetur, certissimum est, ei morbo sanitatem perfectam adferri; nec recidiuam eum pati qui tali morbo laborabat, modò in idem coenun non se prouoluat denud. Si q̄, Deo visum est, vt vnde manauit morbus, inde adferretur remedium: nam ex Occidentali India primum huc perlata est eius morbi origo, præsertim autem ex insula S. Dominici, vbi hic morbus adeò familiaris est, veluti nobis sunt papule seu morbilli, neque eius contagium magnoperè quisquam reformidat. In hunc autem modum propagatum fertur.

Lues venera
Europam in-
uadit.

ANNO salutis humane 1439. eo bello quod Neapoli gestum est à Rege Catholico aduersus Gallie Regem Carolum cognomine magno Capite, Christophorus Columbus, ex prima illa profectione, quam noui orbis conquirendi causa suscepit, rediit: & inuentis S. Dominici alijsq̄ insulis, inde Neapolim (vbi tum Rex Catholicus erat pace cū Gallo facta) viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltro citroq̄ exercitibus, Hispani primum cum Indicis mulieribus, & Indi cum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos serpsit hoc malum, postremò etiam ad Gallos, & sic per vniuersum orbem.

INITIO diuersa nomina sortitum est. Hispani existi-
mantes

Messili modo. Frequens in insula sancti Dominici.

Guayacan ge-
nus alterum.

ALIUD eius genus in insula S. Ioannis de portu diu-
te, huic vicina, postea repertum est, superiori ferè simile, sed
minus omnino, & propemodum sine matrice, odoratius &
amarius superiore, quo relicto, huius nunc vsus est; & ob
mirandos effectus Lignum sanctum nuncupatur, nec
abs re, quandoquidem (ipsa experientia teste) altero præ-
stantius est: attamen vtriusque facultates sunt insignes in
curando morbo Gallico, atque aded vtriusque coniunctim
aut separatim propinatur aqua, cum ad morbum iam di-
ctum, tum ad alios plerosq³, hac ratione.

Lignum san-
ctum.

Guayaci deco-
ctum.

LIGNI minutim concisi, aut eius scobis vnciæ duode-
cim, corticis eiusdem ligni contusi vnciæ duæ in tribus aquæ
sextariis macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore,
viginti quatuor horarum spacio: fictili bene obturato, lento
& luculento igne coquantur, ad duorum aquæ sextariorum
consumptionem. quod inde colligi poterit, si, dum primum
aquæ sextarium infundis, bacillo aquæ altitudinem metia-
ris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo asserua-
tur. Statim supra idem lignum, quod decoctum fuit, inji-
ciantur denuo quatuor alij aquæ sextarij, coquanturq³ ad
vnius consumptionem: coletur hæc aqua, & seorsim adser-
uetur. Sumitur autem hoc modo.

Decocti vsus.

INFIRMVS, purgato corpore ex medici consilio, cu-
biculum deligit apricum, quo neque frigus neque aër pene-
trare potest. Lectum ingressus, diluculo, aquæ prioris calidæ
vncias decem sumat, & egregiè operiatur vt sudare possit
duarum horarum spacio: deinde sudore absterfo, indusium
calesactum induat, atque linteamina mutet: quatuor dein-
de post horis, passæ illi dabuntur & amygdalæ, panisq³ bis-
coctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua secunda
bibet quantum satis erit, etiam interdium. Octo horis postquã
come-

comederit, ex priore aqua calente denuo uncias decem hau-
 riet, sudabit itē duabus horis, & à sudore, vii superius, mun-
 dabitur: vna post sudorem hora, de iisdem partibus, amygdalis,
 & pane biscocto cōnabit, & ex aqua secunda bibet. Ser-
 uabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, nisi vires ni-
 mium collabantur, quia eo casu, etiam præter supra-
 dicta, pullus gallinaceus assus ei concedetur. In minus robu-
 stis, qui extremam illam victus rationem ferre non possunt,
 nouem dies sufficient, quibus elapsis, pullus exiguus assus si-
 militer concedetur. Si verò æger ad eò tenui est valetudine, vt
 prædictam istam victus rationem nullo modo ferre possit, ab
 initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quantita-
 tem sensim augendo. Elapsis quindecim diebus, decimo sexto
 purgabitur decem drachmis pulpæ cassiæ fistulæ per cribrum
 transmissæ, aut alio simili medicamento, & eo die tenuio-
 rem aquam, siue secundæ decoctionis bibet. Decimosextimo
 die ad priorem ordinem redibit, sumetq; mane & vesperi
 aquam prioris decoctionis, sudabit, eademq; victus ratione
 vtetur, nisi quod pulli loco, dimidiam gallinam assam edere
 poterit, & sub finem dietæ, aliquantulum plus, eamq; victus
 rationem in vigesimum vsque diem producet, quo tempore
 per cubiculum vestitus, & bene amictus deambulare pote-
 rit. Quibus elapsis denuo purgabitur, & per alios quadra-
 ginta dies aquam bibet, selectissimam victus rationem ob-
 seruando in rebus non naturalibus, mulieribus abstinendo,
 & vino, cuius loco simplicem eiusdem ligni aquam, aut, si
 eam fastidiet, aquam in qua anisum & fœniculum deco-
 cta sint, bibet, eritq; cæna sobria, & sine carnibus.

HÆC est optima sumenda aquæ Guayaci ratio, qua
 multi desperati morbi curantur: atque ea aqua non est præ-
 stantius vllam remediæ ad curandam luen veneræam,
 cuiuscunque tandem sit generis: radicibus enim eã extirpat.

C

CON-

Guayaci facultates.

CONVENIT item hydropicis, asthmaticis, epilepticis, morbis vesicæ & renum, doloribus iuncturarum, omnibus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus, & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamenta, præsertim si morbum gallicum subsequantur.

Guayaci serapium.

PERIQUVE hoc ligno varia medicamenta faciunt, & inter illa serapium, quod sanè admodum efficax est: at meo iudicio huius ligni vsum nemo vtiliorem experietur, quam superius descripta ratione, sine vllius alterius medicamenti admixtione. Dentes etiam confirmat, & dealbat, si sapius ea ea colluantur. Calidum & siccum est in secundo gradu.

Hyuourahé.

NON incommodè huc referenda videtur arbor, cuius Theuetus lib. Singularium cap. sc. meminit, Brasilianis Hyuourahé, id est, res rara nuncupata.

Hyuourahé historia.

ARBOR est procera, cortice externa parte argenteo, interna subrubro, & cum recens à ligno detrahitur, lacteum humorem refudante, gustu salis, sed ad glycyrrhizæ saporem accedente: fructum fert pruno mediocri magnitudinis æqualem, auri purissimi coloré, nucleum continentem exiguum, sed suauem admodum & tenellum, ægrisque valde expetitur. Illud verò propè incredibile, quod ait alternis solummodo quindecim annis fructiferam esse, & cum qui arborem demonstrabat, ter aut quater duntaxat fructum in vita edisse.

Hyuourahé cortex Guayacan vices supplet.

MIRA facultate præditus est eius arboris cortex, & Guayaco non inferior putatur, ideoque à Christianis istic degentibus eius loco usurpatur.

Præparandi & vtendi ratio.

EIVS verò vtendi ratio hæc est. Corticis minutim concisi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spacio, donec vini rubri dilutionis seu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, obseruata leui diæta, luisque venereæ doloribus ita liberantur. Verum non modo vtile est hoc decoctum in morbo gallico, sed etiam in reliquis frigidis, pituitosisque: nam humores extenuat & exsiccat, nec iniucundum est palato.

China.

China Occidentalis.

NEMO miretur, si dixero ex Occidentali India Chinam deferri, quandoquidem vulgo Lusitani ex Orientali India eam adferant. Nam cum ex Hispania noua & Peru

VII

Vir illustris Dominus Franciscus de Mendocça rediit, magnam quandam radicem & alias paruulas mihi ostendebat, & percontabatur an eas nossem: Chinae radices esse, sed admodum recentes & integras respondebam: tum ille, Sane recentes sunt, nam ipse eas in Hispania noua collegi, nec mireris istuc Chinam nasci, siquidem breui videbis etiam inde Aromatum abundantiam deferri. Id facile mihi persuasit, postquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum copia in Hispanias inducenda, quae iam ipse in Hispania noua serere & colere cepisset. Vidi Gingiberis atque Chinae radices recentissimas inde delatas.

EST autem China, Arundinis maioris radici similis, Chinae historia
 nodosa, intus alba, interdum rubescens, foris rubra, Optima est recens, ponderosa, solida, pinguis, non cariota, sapore insipida.

NASCITUR in China, Orientalis Indiae prouincia, Chinae natales.
 Schyriae atque Sericiae finitima, maritimis locis, arundinis aut vluae palustris modo.

SOLIVS radicis est vsus apud Indos, ad curandos Chinae vsus apud Indos.
 difficiles morbos, apud quos magno in precio est. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus praesertim, etenim sudores prouocat, cuius rei gratia multi sanantur. Triginta sunt circiter anni, quod Lusitani primum in has regiones eam intulerint, praecleara de eius facultatibus praedicantes aduersus omnis generis morbos, sed maxime Luem veneream, in qua mirabiles effectus praestitit. Eius autem paranda haec est ratio.

RADICIS Chinae minutim concisae vncia fictili nouo Praeparandae Chinae ratio.
 imponitur, huic adsundentur aquae tres sextarij, maceratur viginti horarum spacio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod ea ratione deprehendatur quam in Guayaco edocui, frigeat, colatur, atque in

fictili nouo afferuatur loco aprico, aut iuxta ignem, vt diutius maneat incorrupta.

Aquæ Chinæ
fumendæ modus.

PURGATO, vt decet, corpore, Collocatus æger loco aprico, & conueniente, ieiunus dicta aqua calidè decem vncias sumet, duas horas aut paulo diutius sudabit: sudore deinde absterfo, indusum & lintheamina, mundis, & calefactis mutabit, deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit. postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quo neque aer neque frigus permeabit, genio indulgens & lepidis colloquens se oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallinæ quartam partem cum pauco sale edet, initio prandij cyatho iusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorum adponentur: potus erit similis aqua, quã ieiunus sumpsit, quia decocti tantummodo vnum genus est. A sumpto iusculo, vvas arillis emundatas, aut pruna passa sine osficulis, & panis bene cocti crusta, biscoctumue initio prandij edere poterit. Si interdium bibere volet, eadem aqua cum conserua aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aquæ vncias quam calidè poterit bibat, duas horas sudet, sudore deterfo, indusum & linthea calefacta mutet, post horam cœnet conseruam aliquam, aut vvas passas, aut amygdala, & aliquantulum biscocti: de eadem aqua bibat, postremò cotoneorũ carne vescatur, potu deinde abstineat. Hæc victus ratio triginta continuis diebus obseruanda, nulla alia purgatione adhibita, sed per cubiculum calidum obambulans & sese oblectans, ab omnibus abstineat quæ illum offendere possunt. Purgatione absoluta, bona victus ratio seruanda est, quadraginta continuis diebus, vinoq; abstinentiũ & mulieribus: potus erit Chinæ superioris, decoctæ & exiccatae in vmbra, vncia una, in tribus aquæ sextariis denuo bullita ad dimidias.

AD

AD varij generis morbos utilis est hæc aqua, luem veneream cuiuscunque generis, vulnera & ulcera antiqua, tumores schirrhosos discutiens, articulorum dolorem solvens, & qualemcunque podagram, sed coxendices præsertim curans. Inueteratos capitis dolores mitigat, & stomachi: defluxiones omnes & Rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum soluit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valde celebratur. Paralyfin & omnes neruorum morbos sanat, atque vesica: enterocelis utilis, quia humorem vnde generantur absunit: frigidis omnibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & omnes status discutit. Febris diuturnis, quotidianis & erraticis prodest, sudoris insigni prouocatione, qua etiam in pestilentibus febris vtilem quidam arbitrantur.

China facultates.

SICCÆ est in secundo gradu cum exiguo calore, idq; deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, tum Çarçæ-parilla, calefacit, & sitim excitat, hæc neque sitim ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile proculdubio medicamentum, quod in predictis morbis admodum efficax expertus sum.

China temperamentum.

DE China Orientali, quæ sanè aliter describitur à Garcia lib. 1. cap. 38. qui plura volet, cõsulat eius Aromatum historiam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

Çarçæ-parilla.

POST Chinam, Çarçæ-parilla, cuius vsus huic vrbi primum abhinc circiter viginti annis innotescere cepit, ex Hispania noua huc translata est, quoniam ea Indis pro præstanti medicamento erat, ad multos variosq; morbos.

Çarçæ-parilla ex Hispania noua.

PLANTA multis radicibus nirens, duos cubitos aut eo amplius longis colore cinereo diluore, quæ interdum tã altè demittuntur, vt qui integras eruere volet, ei profunda fossione opus sit: ramis nodosis & lignosis, qui facile desiccantur: floresne aut fructum proferat ignoramus.

Çarçæ-parilla historia.

Carça-parilla
ex Honduras.

ILLA multo meliorem & efficaciore nobis deinde protulit provincia Honduras, à superiore differens, quod illa candidior est, ad pallorem tendens, & gracilior, hac verò cinerea, nigrior, atque crassior.

Carçæ delectus.

DELEGITUR nigrior, recens, non cariota, fractu contumax, quæq; assulatim frangitur, & ponderosa: nam quæ cariem sensit, & dum frangitur puluerulenta est, inutilis existimatur.

Nominis occasio.

CUM eam Hispani primum viderunt, Carça-parillæ nomen indiderunt, propter cognationem, quam cum nostra Carça-parilla (quæ similax aspera est) habet. Certe nostratem expertus sum simili facultate præditam, cum ea quæ ex Hispania noua adfertur, ad quam magis accedit quam ad eam quæ in Honduras inuenitur. Gustu insipido est, & sine acrimonia, nec eius aqua hordeacea sapidior est.

LONGE alia erat eius vtendæ ratio cum primum in medicinam recepta est, quam nunc est: tum enim Indorum consuetudo obseruabatur, quam in suis morbis curandis vsurpare solent, ad quos profligandos maxima reperiebatur efficacia. Verum nostri seculi delicia in causa fuerunt, vt eodem, quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

Carçæ præparandæ apud Indos ratio.

ÇARÇA-PARILLÆ selibra minutim concisa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundeatur, donec omnino in mucaginem quandam resolueretur, quam deinde colabant, & exprimebant. Huius liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde stragulis sese tegebant, & duarum horarum spacio sudabant. Quod si interdum sitis eos vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, vt mane, sudabant. Hic ordo triduo integro obseruabatur, vt neque aliud ederent aut biberent, præter eum lentorem calidum expressæ Carçæ-parillæ.

parille. Ea ratione præparatam ego initio plerumque propi-
naui, multosq; melius curavi, quam nunc sanantur. Subse-
quitur a est alia eius propinanda ratio, videlicet.

DVÆ vncia Çarçeparilla, lota, contracta & minutim Çarçæ parillæ
altera ratio.
conciſa, in nouum fictile cum tribus aquæ sextariis iniiciun-
tur, & vigintiquatuor horarum ſpacio macerantur: obtu-
rato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenſo, ad duo-
rum sextariorum conſumptionē, eadē ratione vt in Guayaco
diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato recon-
duntur. Eadem deinde çarça illo ipſo fictili aqua pleno ma-
ceratur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vi-
trato aſſeruat.

PVRGATIVS, vt decet ager, & calido cubiculo ſe Vtendæ mo-
dus.
continens, mane decem vncias prioris Çarçæ-parillæ aquæ
hauriet, ſudabit duas horas, ſudore deterſo, induſum & lin-
teamina mutabit, vt in Guayaci potione dictum eſt. Idem
ſub noctem, octo poſt prandium horis (nam ſub vndecimam
prandebit) faciet: poſt ſudorem vnaſ paſſas, amygdala, &
panem biſcoctum cœnabit, & de ſecunda aqua bibet. Quin-
decim diebus hunc ordinem obſeruabit, niſi inbecilla fuerint
vires; tunc enim conceditur vſus carniū exigui pulli aſti,
ſenſim quantitatem augendo. Lecto ſe continebit ad mini-
mum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo ſedebit,
aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto
purgabitur leni aliquo medicamento, atque etiam trigeſimo
die, omnia ea obſeruando quæ in Guayaci decocto ſumendo
enarrauimus. Sed etiam poſt trigeſimum diem bona victus
ratione, per quadraginta dies, vtetur, viūq; abſtinebit &
mulierum congreſſu. Hæc eſt vulgaris aquæ Çarçæ-parillæ
ſumenda ratio, cuius præparanda modos ſecretiores etiam
expertus ſum, quos hic recenſere non pigebit, ne quid eorum
pretermittamus, quæ ad Çarçam-parillam pertinet, quan-
doqui-

do quidem medicamentum est, cuius vsus & facultates maxime celebrantur.

I AM annus est quintusdecimus, quod Syrupum confeci, non modo in hac vrbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit, neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & Carça-parilla calore mitigato: hoc modo.

Carçæ Syrupus prior.

CARÇÆ-PARILLÆ vncie due, Guayaci quatuor, vt supra dictum est, preparata, Zizipha octodecim, pruna passa viginti quatuor, vtraque officulis repurgata, florum Borriginis semuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in tribus aqua sextariis lento igne coquantur ad duorum sextariorum consumptionem, colantur, & decem huius decocti vncis, vna sirupi violati admiscetur. Calidus mane & vesperi sorbendus datur, eodem seruatō ordine, qui supra dictus est, sudorem etiam (si prouocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli Gallinacei exigui, & reliqui cibi supra enumerati, & bibitur simplex aqua Carçæ-parilla, que fit ex eius semuncia in quatuor aqua sextariis cocta, ad vnius consumptionē. Ea ratione curantur cum omne genus morbi gallici, tū reliqui, quos aqua Guayaci, China, aut Carçæ-parilla curari diximus.

Vtendi ratio.

Carçæ aqua simplex.

Carçæ Syrupus alter.

FIT item alius Syrupus huiusmodi. Carçæ-parilla octo vncie confracta & concisa, in quatuor aqua sextariis attritum consumptionem coquantur, in eo qui supererit sextario, sacchari libra quatuor iniiciuntur, fitq; Syrupus, vt moris est. Eius Syrupi tres vncie mane, totidem nocte sumantur, prandium esto è cibus boni succi, cœna sobria, potus è simplici Carçæ-parilla aqua. Eo vtatur donec absumptus sit, quo tempore ad sua negocia peragēda egredi non vetabitur. Curat hic Syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine molestia.

Ex

Ex ea etiam fit puluis in hunc modum. Nervo ille interiore seu matrice Çarçeparilla exempto, eam exsiccant, contundunt, & cribrant. Huius pulueris (purgato prius corpore) drachmam mane ieiunus sumit, atque simplicem prædictam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus sit boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Vtilis est hic puluis in lue venerea, aliisque morbis ab ea oriundis: nec non scabiem purulentam & saniosam, in manibus & pedibus mirificè sanat, hac ratione.

Çarçæ puluis.

PURGATIVS æger, etiam (si necestas urgeat) non purgatus, puluerem modo prædicto sumet, & scabiei, sublimati aquam rosacea simpliciore dilutam, plumula illinet, deinde emplastrum conueniens panno sericeo extensum, omnibus locis, quibus illita fuerit sublimati aqua, inducet. Singulis diebus repetetur, & quindecim dierum spacio perfectissimè curabitur, ita vt aliis medicamentis non opus sit: abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

Pulueris vten-
di ratio.

HODIE tam frequens est aquæ Çarça-parillæ vsus modo prædicto, vt in omni morborum genere sumatur, siue in defluxionibus, flatibus, vteriç morbis frigidis, siue aliis quibuscunque, modo non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideoç non minore copia multis locis asseruatur decoctum simplex Çarçeparilla, quam aqua vulgaris. Certum est tamen, iis qui calida, hepatis præsertim, intemperie laborant, non conuenire: nimium etenim eos excalfacit: sed ventriculos frigidos fouet, & flatu mirificè discutit. Illud autem animaduertendum est, has tres aquas non nisi Autumno, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo fere gradu,

Çarçæ aquæ
vsus frequēs.

Quibus non
cõuenit huius
aquæ vsus.

NUNC ex prouincia Quito cœpit inferri Çarça-parilla, copiosè nascens vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flumen eiusdem nominis maximum, quod ex montibus Peruanis

Çarça parilla
ex Guayaquil.
Guayaquil fl.

C 5 origi-

Guancauilcas.

originem sumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterem labitur: Guancauilcas vocantur eius regionis incole, & edentuli sunt, quoniam pro more habent vt sibi dentes eximant, quos suis idolis offerant, dicentes optima quaeque eis offerri debere, hominem autem nihil praestantius, nihil magis necessarium dentibus habere.

Guayaquil fl. aqua salubris.

EIVS fluminis aqua admodum salubris, & multos morbos curare dicitur, eamq; ob causam, plusquam sexcentis miliaribus ad eam concurritur ab Indis & ab Hispanis, qui multoties ea aqua se abluendo, & magnam eius quantitatem saepius hauriendo mane, plurimum vrinae excernunt, & valde sudant, & consequenter morbis liberantur, eodem ferè modo eius aqua vtentes, sicut in balneis Lucēsis, Puteolans, & fonte illo celebri apud Leodios fieri solet.

Carça Guayaquilana historia.

SUNT qui putent ab huius fluminis aqua Carçam-parillam facultates suas mutuari. Ea est colore ex cinereo nigricante, maioribusq; & crassioribus radicibus constat, quam ea quae ex Honduras adfertur, atque interdum tam longis, vt altitudine humana fodiendum sit, ante quam erui possint.

Carçe exhibēda prior ratio.

DVPLEX verò eius exhibēda ratio apud eos obseruatur. Carçe-parillae radices, quot opus erit, sumētes neruo illo interiore repurgant, corticem eū, si sicca sint radices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, vt succus extrahi possit viscidus & mucosus, cuius mane eam quantitatem sumunt, quam vno haustu aut pluribus bibere possunt, lectum deinde ingressi, plurimum sudant, postea mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius succum hauriunt, in prandio, in coena (quae leuis erit) atque interdum: deligendus est tamen locus ab aere & frigore liber.

liber. Hac ratione, & vsu conseruari, necessariosq; aliquot fructuum siccatorum permissio, octo aut nouem dierum spacio, omnibus morbis liberantur, quos Çarça-parilla curare solet: validum autem & robustis viribus eum esse oportet, qui hac curatione vtetur.

ALTERA iis conueniet, qui imbecilliores sunt, nec superiorem, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent. Çarçaparilla neruo suo liberata, & vt superius, macerata, si sicca sit, deinde contusa, quatuor vncia, pluresve aut pauciores (nam hic nullus ponderis aut mensuræ vsus) in quatuor aquæ sextariis ad dimidias decoquantur, ex ea aqua, quantum possunt semel aut pluries bibunt, in lectulo deinde se componunt, ad sudorem prouocandum, qui tamen si adeo vehemens non sit, vt superior, copiosus tamen est: mutata veste, pullum edunt, & eadem aqua (nam vno die coctura absumitur) cum in prandio, tum in cena illis potus est: ab aëre & frigore sibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, nõ sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus Çarçæ decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio dietæ, neque in media, neque sub finem sese purgant, vti nos facimus (nam & medici & medicamenta composita illis desunt) sed muliercularum duntaxat opera vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

Çarçæ exhibendæ ratio altera.

In quibus morbis Çarça non exhibenda.

ILLVD verò obseruatione dignum est in hac curatione, quod solus radicis cortex neruo exempto in vsu est. Ideoque nunc eorum exemplum sequutus, solo cortice in hunc hunc modum vti soleo.

QUATVOR corticis Çarçæ-parille lotæ vncias, in quatuor aquæ sextariis vigintiquatuor horarum spacio macero, deinde ad dimidias decoquo: quod si calorem in agro metuo, hordei mundati dimidiam vnciam inter decoquendum

Çarçæ præparandæ ratio optima.

dum aduicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorij stillatitium liquorem cum hordeo substituo. Hæc aqua temperatissima est, & admirandos eius effectus in multis expertus sum.

OBSERVANDVM item est, vt quanta possit quantitate ager hanc aquam, vt retulimus, bibat, siue vno haustu, siue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citius certiusq; sanabitur. Itaque hanc nouam sumendam Carçæ-parillæ rationem maximè vtilem fore puto, faciliusq; & breuiore tempore curandos egros.

E I V S quæ ad fluuium Guaiquil & in Puna insula nascitur Carçæ-parillæ mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruanæ, cap. 54. alteriq; nascenti plerisque Indiæ regionibus præfert; meminit item cap. superiore de illa ratione dentes in sacrificiis offerendi.

Catapotia ex
garça.

ALIAM addit Fragosus eius præparandæ rationem, quæ est. Carçæ-parillæ libra vna bis lota, bene contusa, & minutim concisa, in octo aquæ sextatiis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur vsque ad integram ferè consumptionem, hoc est, vt acetabulum seu scutella eius decocti solum remaneat: garça statim exempta prælo imponitur, succusque exprimitur ad vncias quatuor aut eo amplius, etiam si ex eo qui superfuit decocto vncitas augeri debeat. Lento igni imponitur, vbi feruere cæperit, pulueris aloës optimæ vnciæ duæ, myrrhæ selectæ, nucis ponticæ magnitudine, croci momentû (sunt qui Ligni aloës pusillû addant capitisroborendi causa) iniiciuntur & continuè agitatur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massâ catapotia formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus deuoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam vndecimam noctu. Si verò inueteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prioribus diebus, bina subsequentibus decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot cicercis grana iniecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cæna. Potus erit aqua Carçæ simplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istis catapotiiis grauissimos dolores, & brachiorum orurumque paralytes curari experientia se consequutum scribit.

Sassafras.

LIGNI quoddam genus ex Florida noti orbis prouincia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hispaniam inuebitur, cuius ante paucos annos notitiam

Gallus

Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in modum prædicans, aduersus varios morbos, vt ipse & alij Galli experti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS ex ea regione Gallis, nostri Hispani in similes morbos incidere cæperunt, ob præui succi alimentum, aquarum crudarum potationem, & sub dio dormitiones: at à quibusdam qui remanserant Gallis, de huius Ligni facultatibus moniti, eo vsi sunt, & sanitati restituti.

DICITVR hæc Arbor Indis Pauame, Gallis (quos Pauame. imitati sunt Hispani) nescio quam ob causam, Sassafras. Sassafras.

ARBOR est magna, Pini mediocris magnitudine & Pauame seu Sassafras historia. forma (tamen si minores inueniatur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expansis, vt Pinus repurgata, cortice, quem integit tenuis cinerea quedam pellis, ex cinereo nigricante, gustu aliquantulum acri, sed aromatico, nõnihil ad semiculi sapore tendente, odorato, ita vt pauca eius quantitas, cubiculum suo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum calorem tendente, non adeo aromatici saporis, & odoris, vt cortex: folio ficulneo in tres angulos desinente, nouello verò folio pyri folium æmulante, sed quod vestigia angulorum habeat, semper virente, hoc est, foliis nouellis semper eis quæ decidunt succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, præsertim si siccum sit: an florem fructumue ferat incertum: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, leuib, sed non adeo vt lignum, per summos terræ cæspetes expansis, vt facile euelli possint, quod fere cõmune est omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hispanicas arbores eò delatas, steriles fieri, nisi in superficie terræ plantentur) cortex radici firmiter inhaeret cinereus, ipsiusq; arboris cortice magis aromaticus, ideoq; radicis decoctum odoratius & præstantius est, & ab Hispanis istic vsurpatur.

NASCITVR in maritimis, & locis temperatis, hoc Natales. est,

est, neque nimium siccis, neque nimium humidis, vt in portubus S. Helena, & S. Matthai: nam alibi per vniuersam Floridam haud facile inuenias: istic verd, sunt integra silue, qua ob suauissimum quem spirant odorem, ab Hispanis primum eo venientibus, arborum Canella esse existimabantur, nec immerito, nam adeo odoratus est & acris huius arboris, atque Canella cortex, & eosdem effectus prabet eius decoctum, quos Canella.

Delectus.

OMNIUM optima est radix, deinde rami, tertio truncus, sed cortex omnibus praesertur.

Temperamentum.

ARBORIS & ramorum temperamentum calidum & siccum est in secundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & siccitate accedens: quibusdam calidus in sine primi, siccus in tertio gradu.

LICET Corticis & Ligni vsus diutaxat in medicina receptus sit, Indi tamen recentia folia trita, vulneribus imponunt, & sicca in alios medicos vsus seruant.

Facultates.

EIVS decoctum commendatur in omni morborum genere, praesertim verd in obstructionibus, & partibus internis roborandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex saccharo propinatur defluxione laborantibus, asthmate, pectoris vitii ex frigiditate prouenientibus, & consequenter doloribus nephriticis & renum, è quibus calculum euicit, & flatus discuit, quam etiam ob causam vterum ad conceptionem preparat, & menses prouocat. Vomitus cohibet, concoctionem iuuat, aluumq³ subducit.

ILLIUS fragmentum assiduè gestare & odorari maxime prodest, aduersus pestis contagia, praesertim non neglectis aliis remediis. Denique ob ingentem siccitatem & moderatum calorem, est remedium excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas absumit: sed iis qui extenuati sunt & imbecilles, non conuenit.

DECO-

DECOCTI verò seu aqua preparanda hæc est ratio. Decocti parã
di ratio.
Radici cum suo cortice assulatim confracta vncia dimidia,
in tribus aquæ sextariis, fictili nouo duodecim horis macera-
tur: lento igne ad duorum sextariorum consumptionem de-
coquitur: colatur, & in fictili vitrato adseruatur. Postmo-
dum supra eadem fragmenta, tantundem aquæ superinsun-
ditur, decoquitur ad dimidiũ sextarij consumptionem. Ea est
secunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit.

ILLVD verò obseruandum est, plus aut minus ligni in
decoctionem iniici, viribus & temperamento agrorum con-
sideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propi-
natur hæc aqua, biliosis, quàm pituitosis. Sed vulgariter
quarta sextarij pars aquæ tepidæ sumitur mane, deinde su-
datur, & vestis mutatur, nec quisquam eorum qui hoc me-
dicamentum sumpserit, lecto se continere cogitur. Prandium
sit media gallina assa, cum aliquot viuis passis, & amygdalis,
& auellanis tostis: cœna sit è conseruis conuenientibus mor-
bo qui curatur, potus secunda aqua. Singulari experimento
didici hoc decoctum, vt dixi, propinatum, vtilissimum iis
fuisse, qui pedes & manus ex podagra sic contortos habe-
bant, vt iis vti non possent. Ad luem item veneream non mi-
nus vtile quàm aqua Guayaci aut Chinæ. Ligni fragmen-
tum premansum eo dente qui dolet, & istic retentum, do-
lorem sedat.

PORRO qui tam exquisita victus ratione vti nollent, Aquæ paradæ
ratio alia.
aquam simplicem hac ratione decoquant. Ligni assulatim
confracti semuncia, plus uè aut minus, pro conditionibus iam
enumeratis, in tribus aquæ sextariis ad dimidias coquitur,
ea aqua diu vtendum cum in prandio, tum in cœna &
interdiu. Qui vino abstinere non norunt, ea aqua dilue-
re poterunt, etenim saporis & odoris gratiam vino conci-
liabit.

Donati

Donati sumus his diebus fragmento huius ligni à Francisco Zen-
nig Pharmacopola Bruxellensi diligentissimo, mihiq̃ amicissimo,
quod odore & sapore fœniculum quidem referebat, sed tamen gusta-
tum, plantæ illius saporem magis reddere videbatur, quæ vulgo Dro-
co, nonnullis Tharco dicitur, acetariis familiaris, & cortex eius multo
magis. Lignum cum suo cortice adeo Tamarici simile est, vt nisi odor
& sapor obstant, pro eo accipi possit: cortex interiore parte qua lig-
no adheret nigricante, & læui, exteriori rugosa, & ex cinereo rube-
scente.

Molle.

C A E T E R V M odor fœniculi mihi in memoriam reuocat arbo-
rem in Peru nascentem, Molle vocant, cuius ego puillas duas plan-
tas, è femine natas, vidi ante aliquot annos Machliniæ in horto splen-
didissimo Illustris Viri Dn. Ioannis de Brancion, sed quæ tertio anno
perierunt hyemis iniuria.

Molle historia

E R A N T autem ex arbusculæ truncò (quia tenellæ) ex viridi ni-
gricante, multis consperso veluti maculis cinereis, folia pennata vt fra-
xini, sed multo minora, ex viridi nigricantia, serrata & sub extremum
angustiora, quæ ab arbusculis reuulsa lacteo succo, eoque lento & vi-
scido, & odorato manabant, & ipsa folia trita fœniculi odorem red-
debant, gustata adstringentis facultatis nonnihil habere videbantur.
Fructus ex quo natæ sunt, pipervis ferè magnitudine, oleaginosus, pelli-
cula rufescente tectus, racematim cohærens, vt ex eius icone, quam
ad vitium depingi tum temporis curauimus, conspici licet: florem
quem habeat ighoramus, sed quibusdã auctoribus, minutus est, viti
similis.

Natales.

H A E C arbor abundanter nascitur in conuallibus & locis planis
Peruanæ regionis, vt referunt omnes qui Occidentalium Indiarum
descriptionem dederunt: sed Petrus Cieça maximè, qui eius descri-
ptionem hoc modo cap. 112. primæ partis Chronici dat.

Molle historia
alia.

T O T O hoc tractu conspiciuntur magnæ quædam, & etiam par-
uæ arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minuta, odore
fœniculi, cortice adeo commendato, vt eius decocto crurum dolores
& inflationes summa cum vtilitate foueantur: ex ramulis fiunt den-
tis calpia vtilissima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro cocturæ
modo, fit aut vinum, siue potio admodum bona, aut acetum, aut
mel: tantoque in precio apud Indos sunt hæc arbores, vt quibusdã
locis eas consecratis suis Idolis habeant. Addunt nonnulli eius arbo-
ris foliorum decoctum, doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse,
gummi verò eius, quod Mannæ modo candidum est, lacte dissolu-
tum, caliginem oculorum abstergere.

Facultates.

MOLLE

D Lignum

Lignum aromaticum.

Lignum aromaticum.

BERNARDINVS de Burgos Pharmacopola, vna cum Sulphure infra describendo mihi ostendit Ligni cuiusdam fragmentum, Ligno sancto ferè simile, cuius corticis odor & sapor aded aromaticus & excellens est, vt macis, aut nucem myristicam longè superet, imo Canellam odoris suauitate, piper acrimonia.

MAGNA huius ligni quantitas in monte quodam caesa fuerat, & in nauem seu Liburnicam delata, ignis struendi causa. Vnde perspicere licet, quam multæ arbores, & alio plantæ in nostris Indiis inueniuntur insigni facultate præditæ, quandoquidem ignis struendi gratia odoratis & aromaticis arboribus vtuntur, quarum cortice in puluerem redacto, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri possent, & Aromatum ex Maluccis insulis, Arabiæq; & Perside vsque petitorum, vices supplere. Sed nos accusandi sumus, qui eas diligentius non inquirimus & inuestigamus, quandoquidem sponte montibus locisq; incultis nascuntur.

Lignum ad renum affectiones & vrinæ incommoda.

Lignum nephriticum.

NOBIS etiam mittit noua Hispania Ligni quoddam genus crassum & enode, materia Piri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ difficultates & incommoda. Postea expertum est, eius aquam in Iecoris & Lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hac ratione.

Aqua ligni nephritici.

LIGNVM assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus abstracta sit. Dimidia hora post iniectum lignum, aqua ceruleum dilutionem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diurnitate, tametsi lignum candidum sit: ceruleum ideo dico, quoniam

niam adulteratur alio ligno simili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC aqua assidue vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, sine vlla humorum commotione, neque enim opus est alia victus ratione quam temperata: siquidem aquae sapor non magis immutatur ligni iniectioe, quam si pura esset, & nihil in ea maceratum. Calidum & siccum est in primo gradu.

Lapis Nephriticus.

LAPIS hic in Nephritide maxime laudatus ex noua Hispania etiam desertur. Praesio lapidi similis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, praesertur viridior.

Nephriticus
Lapis.
Prassius lapis.

EVM gestat variis formis effigiatum, vt antiquitus solebant Indi, alios piscium forma, alios auium capitibus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos sphaerularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appensos gestare solebant, aduersus Nephritidis, aut stomachi dolores, in quibus morbis valde commendatur. Sed eius praecipua laus est ad Nephriticos dolores, & ad calculum expellendum, & arenulas.

Nephritici lapidis varia forma.

Facultates.

NOBILIS mihi notus, vnum habet, cui nullum alium comparandum vidi; nam eum brachio gestans, tanta arenularum quantitate liberatur, vt, metuens ne ei noceat tanta eiectio, interdum eum deponat, nullumq; amplius calculum euicit. Sed cum dolor eum premit, denuo eum gestat, & statim leuatur aut minuitur dolor multarum arenularum; atque etiam calculorum expulsionem. Ea etiam occulta facultate praeditus est, vt ab eiusmodi dolore praeseruet gestatus, renem calorem mitigando.

DVCISSA Bejar ter breui temporis interuallo Nephriticis doloribus afflicta, armillam ex eo lapide sibi confecit.

D 2 cit,

cit, quam perpetuo gestat, ex eo tempore (quod decennium superat) eo dolore nunquam vexata est.

ALII multi senserunt idem lenamen, eamq; ob causam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec vii initio, tam facile acquiri possunt, quod soli earum Prouinciarum Reguli & Domini eos possideant, nec immerito, cum tam admiranda sint illorum facultates.

Lapis Tiburonum.

Tiburon piscis IN mari Indico ferreis hamis capiuntur pisces Tiburones dicti, maximi, validissimi, pugnacissimi, & truci aspectu, qui cum lupis marinis assidue praeliantur.

Lapis Tiburonum. IN eorum capite terni aut quaterni lapides, interdum plures inueniuntur, valde albi, magni, ponderosique (vt interdum duas libras pendant) & qui facile abradi possunt.

Facultates. HVIVS lapidis puluis vtilissimus fertur Nephriticis, & aduersus vrinae difficultates. & renum vesicaq; calculos, vt in Indis, Hispanisq; experientia comprobauit. eum gustatum insipido esse gustu deprehendi, facultates nondum expertus sum.

TIBVRONVM meminerunt, quotquot Occidentalis Indiae historiae descripserunt: sed inter eos Gomara in historia Mexicana, miranda & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicem dentium ordinem tribuit.

DESCRIBIT idem in Historia generali Indiarum cap. 31. (quae sequutus est Theuerus lib. Singulatum cap. 71.) piscem quendam Manati nomine, cuius descriptionem, quod pleraque cum Tiburonis historia communia habeat (ne dicam eundem piscem videri) hic subiunximus.

Manati piscis. MANATI piscis est nostro orbi incognitus, vtri similis, duos tantum pedes rotundos, quibus natat, ad humeros habens, & in singulis quatuor ungues elephantinis similes; ab umbilico ad caudam vique gracilescit: teterrimo est aspectu, capite bubalino, sed macilentiore ore, mento vero crassiore, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quae interdum viginti pedum longitudine est, decem crassitie: corio denso, pilis quibusdam cinerei coloris obfito. Feminae pariunt vaccarum modo, duoque vbera habent, quibus catulos suos lactant. Eius caro quadrupedis potius quam piscis videtur. etenim reces vitulinam sapit, sale macerata Thygni carnem, sed sapidior est, diutiusque feruare potest.

potest. Eius pinguedo optima, nec facile rancescit, ea corium ipsius præparant ad calceos sibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad caculum & nephritidem vtilis.

Hic piscis occiditur interea dum herbas in littore depascitur, sed etiam retibus capiuntur iuniores. Ea ratione paruorum fertur cepisse Regulus Caranatexi, quem 16 annis in lacu quodam dicto Guaynabo educavit, adeoque domitum euasisse, & ferociam deposuisse, vt de manu cibum caperet, & in clamato nomine Mato, quod Magnificum sonat, lacum suum egressum fuisse, & in ardes perrepsisse cibi fumentum gratia, deinde ad lacum remeasse, interdumque homines & pueros ex vna parte lacus, in aliam transfuixisse, nec illos merfisse, ita vt Indis summam voluptatem adferret.

Lapis Caymanum.

Ex Nomine Dei, Carthagine, aliisque continentis oris, Lapides interdum adferuntur calculis fluuiatilibus similes, qui in ventriculis prægrandium Lacertorum (Caymanes Lacerti Caymanes.) appellantur: ferocissimi sunt, ingenti ore, vt integrum hominem deglutire possint, multiplici dentium ordine, adeo magni, vt triginta duorum pedum longitudine inueniantur. Vivunt ij magna ex parte in fluminum ripis, nonnunquam in mari, ad fluuiorum ostia: pariunt oua in terra, & suos catulos istis excludunt, testudinum more: capiuntur hamis ferreis, quia earum cutis prædura, omnes actus, etiam minorum tormentorum aneorum, respuit.

Hos lapides colligunt Indi & Hispani, atque adeo sibi Lapidis caymanum facultates. seruant, ad quartanam tollendam vtile remedium: siquidem bini ex eis temporibus vtrinque alligati, in quartanarum paroxifino, illas tollere, aut earum calorem manifesto infringere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cuiusdam puellæ, quæ quartana laborat adhibui, & certè febris calorem nonnihil remississe animaduerti, an verò febrim omnino tollet, ignoro.

GOMARA, Petrus Cieça, Augustinus Carate, qui integram Indiarum historiam, aut ex parte scripserunt, huius generis Lacertorum seu Crocòdilorum meminerunt, inter quos Petrus Cieça sub finem capitis 2. eorum oua, atque etiam carnes vrgente fame cum aliis se edidisse asserit circa Pauamam, cum eam regionem primum occupaf-

Ingens Lacerti sent. Gomara cap 197. ibidem occisum, qui 100. pedes longitudine æquaret, in cuius ventriculo multi calculi reperti sunt.

Lapis Sanguinalis.

Lapis sanguinalis.

LAPIS Sanguinalis ex noua Hispania delatus, Iassidis genus est, varij coloris, sed obscurioris, maculis, seu punctis distinctus sanguineis.

Eius facultates.

EX his lapidibus Indi quasdam cordium formas, magnas ac paruas conficiunt.

VALET ad fluxum sanguinis narium, mensum, hæmorrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida inunctum eger dextra comprimit, & subinde id facit. Sic eo Indi & nostri vtuntur.

PERSVASVM habent Indi, imo firmissimè credūt, si hoc lapide pars sanguine manans contingatur, sanguinem sisti, idq; verum esse experientia probatum est. Vtilis est etiam suspensus aut alligatus eidem parti vnde sanguis effluit, modo carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmorrhoidum fluxu afflictos, remedium sensisse, annulos ex hoc lapide confectos in digito continuè gestando: nec non & menstruum fluxum sisti.

Lapis rimas pedum curans.

ALIVD lapidis genus est, quod rimas in manuum & pedum iuncturis a pituita salsa prouenientes, curat: verum id duntaxat auditu percepi.

Armadillo.

Armadillo.

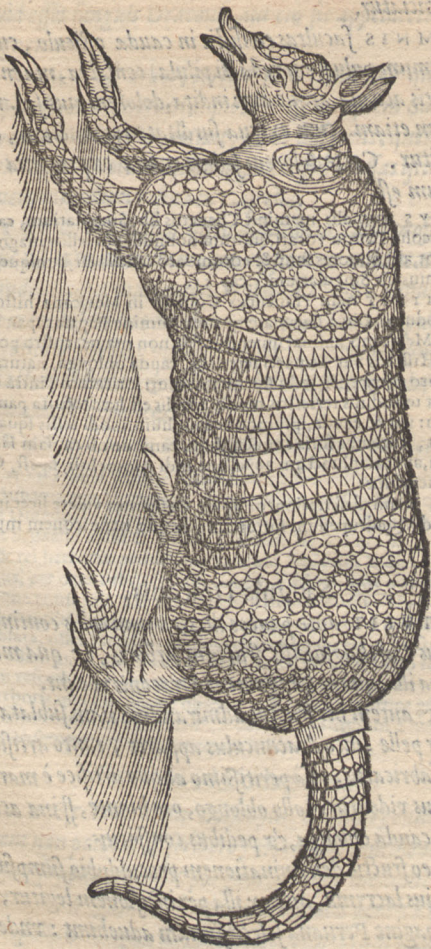
NUNC ex continenti habemus osficulum caudæ peregrini animalis, quod veluti testis quibusdam totus integritur penum tenuis, cuius gratia Armadillo vocant Hispani, quasi cataphractum aut armatum dicas, Lusitani

Encubertado.

Encubertado.

Descriptio.

EST porcelli magnitudine, cui rostrum simile habet, cauda oblonga, & crassa, Lacerti modo. Sub terra viuit, vt Talpa,

D 4

Talpa, & terra sese sustentare creditur, quod foris nihil edere conspiciatur.

Facultates.

OMNIS facultas consistit in cauda ossiculo, cuius in tenuissimum pulverem redacti pilula, confecta, magnitudine capitis acicula, atque auricula, dolorem eius sedare, & tinnitum etiam, cum exigua surditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem sedari multa experientia comprobatum est.

Tattou.

HIVS animalis meminit Thevetus lib. Singularium, cap. 4, atque incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudine æquant, alij minores sunt, & eorum arca tenella est, bonique succi. Et Bellonius lib. Singularium, cap. 51.

MEMINIT item Franciscus Gomara in Mexicana historia in hunc modum. Circa Lacunam quæ ex flumine Papalaxapan oritur Imperio Mexicano, animal invenitur fele non maius, rostro porcelli, pedibus Histricis aut Erinacei terrestris, cauda oblonga, natura munum duro cortice, & testa squamata veluti loricatum, intra quam se retrahit testudinis terrestris modo. Similis est hæc testura panopliæ æquorum: sed & cauda, ipsumque caput huiusmodi testis squamatis testa sunt, auriculis foris eminentibus, eamque ob causam Hispani armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochli, id est, Cuniculum cucurbita.

Aiotochli.

EIVS etiam descriptionem apud Gesnerum videre licet in Appendice ad Quadrupedum historiam, ex quo hanc iconem mutuati sumus.

Sanguis Draconis.

ATTULIT ante paucos dies, ex novi orbis continenti, Episcopus Carthaginensis fructum arboris, ex qua manat lachryma illa, quam Sanguinem Draconis vocant.

Draconis arboris fructus.

EST autem hic fructus admirandus: nam sublata qua integitur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, ut à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspiciatur.

Sanguis Draconis cur sic dictus.

AB eo fructu denominationem proculdubio sumpsit arbor, & eius lacryma, quæ ex illa per incisionem legitur, quæ ex Carthagine Peruviana selectissimam aduehunt: vnde veterum

terum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui, quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appelaretur, omnino ignorarunt.

MAGNA est arbor, cortice satis tenui, & qui facile Draconis historia.
 incidi potest: ea vulnerata, liquor ille effluit, quem Sanguine Draconis in Lachryma, dicunt, ab eo differens, quem Sanguinem in pane vocant, quod in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella.

UTERQUE liquor intro assumptus, alui profluvium Facultates.
 fistit, sic etiam ventri illitus, aut clysteribus inditus. Sanguinem unde quaque manantem reprimat. Capitis destuxiones, ne in partes inferiores delabantur, prohibet eius pulvis capitis vertici inspersus: vulnera recentia glutinat, gingivas à putrefactione liberat, & dentes stabilis. Est item color Pictoribus maxime expetitus.

TEMPERATUS est, & pauci caloris particeps.

MEMINI ante paucos annos nobis à Francisco de Hollebecque Regis Hispaniarum Horrulano diligentissimo, missos fuisse quosdam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commissis, nonnulli prodierunt Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Boisfort virum doctissimum & rei herbariæ peritissimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem annos Olyssipone conspexi) sed subsequens hyems abstulit: Fructus is erat Cerasij magnitudine aut Oxymirsinæ, rotundi, tenui pelle contecti, qua sublata, osseus nucleus conspiciebatur, qualis est in fructu Rusci: sed is nullam animalis, nedum dracunculi tanto artificio fabrefacti figuram referebat, verum rotundus erat & laeuis, & vt dixi, totus osseus. Arboris, quæ Olyssipone obserua ii, & in cuius cortice gummi sanguinei coloris concretum inueni, in Sürpium à me per Hispanias obseruatatum descriptione exhibeo. Dragonalis

Gummi ad Podagram.

DABAT mihi idem Episcopus, Gummi genus (cuius Gummi ad podagram.
 arborem non poterat describere) ex eodem continente delatum, quo se podagræ istic purgant, in hunc modum.

ILLIUS gummi fragmentum nucis ponticæ magni Facultates,
 rudine, stillatio aquæ liquoze noctem integram macerant,

D 5 postri-

postridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas uncias sumunt, neque quidquam cibi superingerunt ante meridiem: eo medicamento purgatur humor, qui podagram creat, sine molestia.

INSIPIDVM est & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.

Fructus dysentericus.

Fructus ex
Quito.

HISPANVS quidam adolescens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, vt ex eius fragmentis (quæ altera parte lenia erant, & luteo colore; altera verò, aspera & admodum rubra, seu ex rubro nigricantia) conicere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filie, quam dysenteria miserè afflicta dicebat. Ilico adolescens, eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiscitur, fragmentorum illorum tenuissimè tritorum puluerem ex stillatitio calicum rosarum liquore, eo die puella hauriendum dedit vespere, tantundem postridie mane, statimq; sisti capit fluxus, ita vt breui puella sanitati restituta sit. Eum adolescentem, tametsi diligenter requisierim, nunquam potestea videre mihi contigit: itaque neque quis esset hic fructus, aut qua arbore nasceretur, scire potui.

Cortex ad alui profluvia.

Cortex alui
profluvia fi-
tens.

PROFERT nouus orbis prae grandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candidante pellicula integitur: similis est admodum cortici Guayacan, vti Gentiana amarus, adstrictionis & grati seu aromatici cuiusdam odoris particeps.

Exhibendi
ratio.

MAGNA est apud Indos aestimatio, vt qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluvia, eius puluerem drachmæ pondere, aut paulo amplius mane propinantes ex aqua

aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturq; in reliquis victus ratio, quæ huiusmodi morbo necessaria est.

EIVS corticis sfragmento donatus sum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuio inueteratis magno successu.

EX VARIIS nostrarum Indiarum prouinciis, multa purgantia medicamenta deferuntur, quorum magnæ sunt facultates: de quibus hic mentionem faciam, vt sint veluti Præfatio quedam in Historiam radicis Mechoacan.

Cassia solutiua.

INSVLÆ Diuorum Dominici. & Ioannis de Portu Cassia solutiua
diuite, tanta quantitate nobis transmittunt Cassiam solutiua, vt non modo Hispaniæ, sed etiam toti Europæ, atque adeo vniuerso orbi sufficiat: nam & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues ea onustæ vehuntur, quàm Cantabri ferrum mittunt.

QUÆ Venetiis ad nos ex India Orientali mitti solebat, cum immatura collecta esset, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, vt parum utilitatis præstaret. Nostra vero ex insulis prædictis, Delectus.
matura est, crassa, plena, ponderosa, medullosa, & adeo recens, vt interdum sexagesimo postquam collecta est die, huc perferatur: & quia recens, gratiq; saporis, non terri, vt quæ ex Oriente deferebatur, facilius vires suas exerit.

BENIGNE purgat & sine vlla alui perturbatione. Facultates.
bilem præsertim, deinde pituitam, postea quæ in meatibus & inte-

inestimis infarcta sunt, euacuat. Temperatos illos efficit, qui ea vtantur: sanguinem purgat; Vtilis in omni morborum genere, sed maximè renum, & vrinæ, duabus horis ante cœnam sumpta. Desluxionibus prodest, duabus à leui cœna horis. Quotidianus eius vsus est ad pectoris & laterum vitia, eclegmatis modo. Conuenit februum ardoribus, & sitim extinguit. Assiduus illius vsus ante prandium aut cenam, calculi generationem prohibet.

FORIS cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.

DOSIS pulpæ eius est decem drachmarum, ad sesquianciam vsque; non exemptæ verò, quatuor vnciarum. Lenit, resoluit, sanguinem depurat, & eius bilisq; calorem infringit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem tendens.

IN istis insulis primùm colli cœpit, postquam in nostram potestatem venerunt.

NON desunt qui huius Auctoris iudicium improbant: siquidem Orientalis cassia, cæteris partibus, longè præferenda est.

Fructus ad bilem.

EX maritimis Nicaragua & Nata (que sunt in noui orbis continenti) inuehitur in Hispaniam Medicamenti generis purgans, bilem præsertim.

Fructus bilem
euacuans.

FRUCTVS est arboris cuiusdam vastæ, castaneis similis, sed calice leui, non, vt illarum, echinato: eo calice fructus continetur castaneis non multum absimilis, sed sine cortice, & serè quadratus, qui in duas partes diuisus est, intercurstante medium, & totum deinde ambiente pellicula.

Facultates.

EDITVR hic fructus viridis, aut contusus vino exceptus: si siccus, eius puluis ex vino aut Gallinæ iusculo sumitur.

tur, datur etiam tostus vt minus purget : quocunque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis iis, quæ à purgatis obseruari solent, & preparatis prius vt decet humoribus. Illud verò minimè prætereundum est, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciendam esse, alioqui graui symptomata excitaturam, veluti ingentes vomitus, animi deliquia, & periculosa alui profluuiâ. Calidus est in primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

NOVO orbe primū inuento, insula Diui Dominici quodam genus Auellanæ misit, qua se Indi familiariter purgabāt. Auellanæ purgatrices.
 Postea Hispani necessitate cōpulsī, illis etiam purgare se cœperūt, nō sine vitæ discrimine. Colore & forma nostris Auellanis similes sunt, putamine tenui, coloris spadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, sic vt multi, dulcedine illecti, decepti sint. Auellanarum historia.

MEDICORVM vulgus eas Ben magnum vocat Ben magnum.
 (nam Ben est duorum generum) Paruum autem ciceris Ben paruum
 magnitudine est, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod de Ben nuncupant, conficiunt, quo sibi cesariem & barbam inungunt deliciarum gratia.

VALIDISSIME pituitam & bilem supernè & Facultates.
 & infernè purgant. Nonnulli tamen earum vehementiam: assatione infringebant. Coli doloribus præsens sunt remedium, status discutiunt, & clysteribus iniectæ, mediocriter euacuant.

DOsis est à dimidia drachma ad drachmam vnam: sed assandæ sunt. Calidi sunt temperamenti initio tertij gradus, & sicci in secundo.

Auel-

Auellana hæc cum plerisque aliis fructibus peregrinis communi-
cata mihi fuit ab illustri viro D. Ioãne de Bracion, rei herbariæ stu-
diosissimo, nec vllis parcente sumptibus, vt suum hortum omni pe-
regrinarum plantarum genere excoltissimum reddat.

Cæterum Auellanam hanc, cuius iconem hic exhibeo, lentus &
mollis contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans:
hunc sequitur putamen minus solidum quàm in vulgaribus Auella-
nis, id nucleum continet auellanæ magnitudine, candidum, solidum,
Auellanæ vulgaris aut iligneæ glandis sapore, tenui membrana obdu-
ctum. Integra nux altera parte sessilis est, & coniunctim binæ nasci
videntur, vt interdum castaneæ.

Nuclei pinei purgantes.

Pinei nuclei
purgatorii.

TRANSMITTIT etiam noua Hispania, Pineorum
nucleorum genus, quo Indi se purgabant: quos imitati sunt
plurimi harum regionum.

Descriptio.

NOSTRIS pineis similes sunt, nascentes in strobilis
magnis, quales sunt Mayxi spica muticæ: molliori putami-
ne, & nigriore quàm nostri pinei nuclei, rotundi, intus albi,
pingues, & gustu dulces.

Facultates.

BILEM, pituitam, & aquas validissimè purgant: &
licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque
ventrem subducunt. Asi, neque tam valenter, neque cum
tam

tam magnis torsionibus purgant. Peculiari quadam facultate crassos humores expellunt.

QUINQUE aut sex triti & vino diluti, dantur pro virium robore, preparato prius convenientibus Syrupis humore, qui euacuandus est, & obseruata, qua decet, victus ratione. Etenim qui eis vtetur, illum obseruare oportet, quæ ab his obseruari solent, quibus purgans medicamentum propinatum est.

CALIDI in tercio, & sicci in secundo, pinguedine tamen quadam præditi, quæ siccitatem nonnihil imminuit.

Fabæ purgatrices.

FABÆ purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei Fabæ purgatrices. nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, vt caparum tunicula exterior, illas per medium intersecante, quæ cū cortice abiicienda est, alioqui tanta vehementia supernè & infernè purgans, vt in vitæ discrimen sumentem coniciat. Assandæ deinde sunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuendæ.

DATUR hic puluis vino aut saccharo exceptus, ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur. Sumédi ratio.

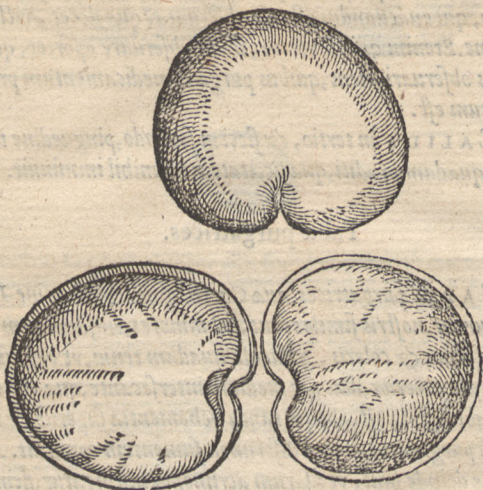
APVD Indos hoc medicamentum celebre est ob sumendi facilitatem: nam sine molestia bilem, pituitam, & crassos humores, multò lenius & facilius quam superiora medicamenta purgant. Facultates.

DANTVR in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articularum morbis.

DOSIS esto assatarum à quaternario numero ad senarium, plurimumve aut pauciorum, pro agri viribus.

Aliquot

Aliquot peregrinos fructus accepi Fabæ purgatiuæ nomine insignitos: sed nullus mihi cōspectus est, qui fabæ purgatiuæ nostro auctori descriptæ conueniret, at potius inter Phaseolos, omnes recensendi videbantur.

Prior, cuius hic iconem exhibemus, orbiculari ferè est forma, sed planus vtrinque & quodammodo puluinosus, digiti vnus crassitie, duorum verò latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquatulum cauo, qua videlicet hilus esse solet, & filiquæ, in qua continetur, adhæret: cortex durus & lignosus, læuis, ex rubro nigricans: quod intus continetur album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaseolaceæ: sapore primùm quali sunt omnia ferè legumina, sed ilico linguam mordicante, & acri: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Nascitur in insula Diui Thomæ dicta, & cordis effigiem, quale vulgo pingi solet, imitatur: idcirco à quibusdam Cor Diui Thomæ nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

Alter Phaseolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, & hilo prominente, & renis formam minimè referente.

Cùm Olyspone essem, donatus sum Phaseoli genere ex Brasilia Americæ

E

ALTER.

PHASEOLVS ALTER BRASILIANVS.

ALTER

Americæ provincie delato, admodum recenti, pollicari latitudine, crasso, colore rufescente, magno hilo, & parte extrema veluti sessili: Eiusmodi quatuor aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro pallecente: ego duntaxat iuniorum plantam vidi mihi seminē natam, quæ foliis Phædrolæ vulgaris ferè similis erat, nisi quod minora erant, & auersa parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui molliq̃ lanugine fuluescente obsiti. Brasiliæ Macouna vocant: similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, duntaxat differentes, ex Africa Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olysiopone in monasterio quodam Phædoli genus vulgari nostrati adeò simile, vt nostrum putarem, pergulas istic vestiebat opere topiario, flore purpureo; at siliquæ scabræ sunt, breuiores, & duplo latiores quàm nostræ vulgaris: fructus est exiguus pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi qua parte siliquæ adheret, quæ candida est. Brasiliæ frequentem esse audiui, & Lufitanis istic habitantibus Faua braua, id est, fabam siluestrem nuncupati.

Lac Pinipinichi.

IN omnibus continentis oris, lacteus quidam succus elicitur ex arbusculis Malorū similitudine, Indi Pinipinichi Pinipinichi. vocant: cuius rami recisi, lacteum humorem ilico exsudant, aliquantulum densum, & viscosum, cuius tres aut quatuor gutta sumpta, validissimè per secessum purgant bilem & Facultates. aquas.

BIBITUR ex vino, aut eius desiccati puluis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.

ILLUD autem peculiare habet, quod si quis, eo sumpto, iusculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, subito eius operatio infringitur, & cessat.

SYMPTO aliquo ex superioribus medicamentis purgantibus, somno abstinendum est, & ea obseruanda, quæ ab his qui purgans aliquod medicamentum sumpserunt, obseruari solent.

CALIDVS & siccus hic liquor in tertio gradu.

OMNIA iam enumerata medicamenta valida sunt

Et pernicioſa, quibus vti deſitum eſt, poſtquam Mechoacan receptū eſt, cuius uſus minimè periculofus eſt. Et ad ipſum, tanquam ad medicamentum præſtantiffimum, conſugerūt non ſolum noſtri, ſed omnes etiam Indiarum incolæ. De quo nunc acturi ſumus.

Mechoacan.

Mechoacan. MECHOACAN radix eſt ante viginti annos primum reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus ſupra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Cortefius, anno 1524.

Forma. IAM vidimus apud Franciſcanos huius vrbis naſcentem, ex ipſa prouincia Mechoacan nauī delatam, multis ramis luxuriantem ſupra terram expansis, colore cinereo, qui vicinas perticas aut pergulas ſcandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis, in mucronem deſinentibus, ſecundum pediculum amplis, fibroſis, adeò verò delicatis, vt humiditate carere videantur: fructu coriandri ſicci magnitudine, racematim coherente, qui Septembri matureſcit: radice crassa, vitis alba ſeu Bryonia modo, vt non deſuerint qui eandem plantam eſſe putarent, aut ſaltem ei congenere: ſed multum differunt, nam Bryonia radix viridis & ſicca admodum acris eſt: Mechoacan verò inſipida & ſine acrimonia.

MILII ſemine obruta ſeruatur hæc radix, aut lino picato ſeu reſinato inuoluta.

Mechoacan alteruni. CÆTERVM nūc ex Continenti aduehitur Mechoacan, natū circa Nicaragua & in Quito (vbi diligenter colitur, & magno in uſu eſt, ob eius mirabiles effectus) longè præſtātius eo, quod ex noua Hiſpania adferri cōſuevit: cuius flos, ſemē & ramuli etiam allati ſunt. Erat verò iſ flos quaſi mali aureæ, quinque foliis conſtans maioribus, è cuius vmbilico

bilico protuberat calix siue vesicula quaedam auellana magnitudine, membrana constans tenui, albicante, quae in duas cellulas tenuissima pellicula secretas diuiditur, & in singulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu insipido continebantur, quae molli & spongiosa terra excepta, commodè nascuntur.

Ex huius radice fit conferua varij generis, Cydoniorum modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius succo, quae in deliciis esse possunt: nam vt radix est insipida, facile saccharum recipit, quocunque tandem modo paretur.

MOLESTA non est huius radice sumptio, quia nullius mali saporis est particeps, ideoq; pueris, senibus, alijsq; qui cetera medicamenta respuunt, utilis est.

PITUITAM praesertim & aquas educit. Icterus, Facultates, phlegmam, strumas, & epilepsiam curat, veteresq; defluxiones sistit, articularum, coli & renum doloribus utilis est. Conuenit etiam vteri doloribus, asthmatis, tussi veteri, febribus & lue venerea vexatis.

HUIUS autem radice sumenda ratio talis est. Exhibendi ratio. Purgato prius corpore serapiis, clysteribus, aut sanguinis missione, & dieta, pro medici iudicio; huius radice leuiter contusa Puluis. puluis vino albo maceratus, aut aqua saeniculi anisi, aut cinamomi (si quis vinum non fert) summo mane propinatur, dimidia drachma pondere pueris, vnius drachmae iuuenibus & adolescentibus, duarum vero drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrupo nouem infusionum. Dimidia post sumptum hoc medicamentum hora somnus conceditur, iis praesertim qui vomitibus obnoxij sunt. Facta purgatione, datur iusculum, & paulo post cibis, qualis his dari solet, qui sese purgant.

FIVNT nonnunquam ex eodem puluere catapotia Catapotia. rian dri sicci magnitudine.

IN manu autem est Medici, * aut eius qui sumpserit, eã humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam sumpto pauxillo iusculo, aut alia re, eius operatio ilico cessat.

Mechoacan
siluestris

MITTIT nobis Promontorium D. Helena, quod in eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus siluestris, quod graua Symptomata excitat, vt vomitus immodicos, tormina, & alii profluvia, quã ob causam Scãmonea nũcupatur: sed nemo (periculo semel factõ) vitur. Simile est, alteri cũ folio, tũ sarmentis, tum radice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiam radix acrimoniẽ nonnihil habet.

Misã sunt nobis ex Hispaniis ante paucos annos duo seminis Mechoacan genera, vnum breui caliculo sine siliqua, semineque nigro, quale est Scammonij aut Conuoluoli maioris: Alterum oblongiore aliquantum caliculo, & semine rufo, & quã superius longiore, tenentioraque: Vtriusque siliqua parte interiore lanuginosa est.

Ex vtriusque semine natae sunt nobis, & aliquot aliis rei herbariẽ studiosis planta, quas subsequẽtis hyemis iniuria sustulit. Prodiabant scammonij aut Conuoluoli modõ, deinde multis sarmentis proxima pedamenta scandebant & amplectebantur: folijs Conuoluoli maioris, sed tenerioribus & colore magis fuluescente.

* Negat Ioan. Fragosus Regis Catholici Medicus, iusculo aut alio cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam sibi aut infringi, & quotidiana experientia id se obseruasse ait, eandemque nostri Auctoris in Pinipinichi opinionem reprobat.

Radix Quimbaya.

MEMINIT Petrus Cieça parte prima Peruana historia, in prouincia Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quasdam radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum brachiali longitudine aqua sextario per noctem maceretur in vase aliquo, maiorem aqua partem ea nocte absument. Ex ea que supererit aqua, qui tres vncias sumpserit, adẽd benignẽ purgabitur, & sine molestia, vti si Rhabarbaro purgatus esset, & aliquoties periculum fecisse scribit magno purgatorum commodo.

Piper.

TOTO Continentis tractu in quo Nata, Carthago, & etiam in Nouo regno, magnus est vsus Piperis cuiusdam oblongi

oblongi, quod maiore acrimonia präditum est Orientali, magisq; aromaticū, & incūdiore odore spirat, quàm Axi seu Capsicum, quinetiā preferatur Piperi nigro, cum saporis tū suauitatis causa.

Axi.
Capsicum.

ALTA cum sūdā plātē fructus est oblongus, crassitie quidē funiculi, at dimidiij pedis lōgitudine, cōstās veluti multis granulis, circa pediculū oblongū continuo & conuincto ordine dispositis, seminis plantaginis modo. quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

Forma.

NEC præmittendū est Piper ex Indiis nostris missum, quādoquidem non modo in medicū vsu receptum est, sed planta est excellentissima, & tota Hispania notissima: nā nullus est hortus, in quo nō seratur ob fructus pulchritudinē. Vidi aliquando in hac vrbe plantam ad arboris altitudinem excrescentem.

FOLIO est viridi, ocymo latifolio simili, flore albo, ex quo pullulat fructus diuersæ formæ, oblongus, rotundus, Melopenis formæ, aut cerasorum, sed immaturus viridis est, maturus verò colore rubro gratissimo.

Capfaci hila.
ria.

PARTICVLATIM concisum & iusculo maceratum, meliorem saporem edulis conciliat, quàm Piper vulgare, ideoq; eius vsus est in omnibus, in quibus aromata ex Maluccis insulis & Calecutio delata cōmendantur, in eo solum differens, quod illa multis aureis emuntur, hoc sola satione acquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vsu, minore dispendio, & maiore commodo.

FLATVS discutit, vile pectori & perfrictionibus, calescitq; & roborat partes internas. Caliditatis & siccitatis in quarto serè gradu particeps.

Facultates.

B S

Capficum hoc, seu Piper Indicum (Americum potius) diligentissime colitur tota Caſtella cum ab Hortulanis, tum à mulieribus in fenestris ædium suarum. Etenim eo vtuntur per totum annum cum vi-
rente tum sicco, pro condimento & pipere. Spectatur varia (vt noſter auctor ait) forma: sed & hæc omnia genera aliquando vidi colore fla-
uescente, in Lusitania, monasterio quodam circa Olyſiponem.

Aliud Capfici genus obseruavi in nonnullis Lusitania locis, fruti-
cosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis Solani fere, ali-
quantulum angustioribus: flore candido exiguo, vt Solani hortensis,
fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi
maturuit, rubro, continente multa semina latiuscula alterius Capfici
modo, tam feruidi gustus, vt fauces aliquot dies incendat gustatum.
Floret, & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus
etiam hyeme. Illi vocant Pimienta de Bresil, hoc est, Piper Brasili-
ianum, in qua prouincia abundanter nasci, multiplicique in vsu esse
intelligo.

Ceuadilla.

Cauadilla.

PERLATA sunt ad me cum aliquot aliis plantis ex Hispania noua, semina cuiusdam plantæ Ceuadilla istic vocatæ. id est, Hordeolum, à similitudine quam cum nostro hordeo habet in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus eo limi semine neutiquam maius, & longè aliis facultatibus præditum. Etenim nunquam auditum est plantã aliquam adeo vrente, & caustica vi præditam; sic, vt vbi cauterium necessarium est in gangranis, & putridis impurisq; vlceribus eosdem præbeat effectus quos non modo sublimatum, sed ignis etiam præstare posset: etenim vermes in vlceribus necat, putridaq; vlcera expurgat puluis eius sensum iis inspersus, maiore minoræue quantitate, pro vlceris magnitudine, adhibitis præseruatiuis, quæ in huiusmodi remedijs vsurpari solent. Itaque, cum eius facultates infringere volunt, puluerem stillatitio rosarum aut plantaginis liquore excipiunt, linumq; aut ellichnium eo intinctum vlceribus & gangranis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.

Facultates.

E A D E M ratione vsurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerunque infestantur.

CALI-

CALIDUM est hoc semen in quarto gradu, eoque etiam amplius, si plures sint gradus.

Sulphur viuum.

MITTIT nobis Quito provincia Peruana Sulphur Sulphur Quitenfe. viuum præstantissimum, ut vitrum translucidum, colore auri sincerissimi, cuius fragmentum pusillum lucernæ adpositum, odorem maximum Sulphuris ei aculatur fumo viridi permixtum: & antè quàm incendatur, nullum Sulphuris odorem præbet.

HVIVS puluis vino dissolutus, & per aliquot dies faculates. Faculates. ciei vespere illitus (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, rosaceo oleo mixtus. Drachmæ pondere cum oui luteo sumptus, coli doloribus, Nephritidi, nervorumque contractionibus & ictero utilis est. Calidum & siccum est hoc sulphur summo excessu.

EX Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur coloris Sulphur Nicaraguanum. cinerei, densum, & expers transparentiæ, nihilque cum alio commune habens præter odorem.

Ad Erisipelas.

NOBILIS ille qui Piper longum mihi dedit iam ante Medicamentum ad igne sacrum. descriptum, Peruana Carthagine attulerat placenta quamdam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidam, tamenstibus mille fere miliaribus allata esset. Eius paucillum me presente dissoluit aque rosacea stillatitio liquore, & eo faciem filij sui, qui erysipelate laborabat, illiuit: postridie simili liquore calente faciem illius abluuit: facies adeo integra & sana reddita est, atque si erysipelate non laborasset.

CONFECTAM verò referebat hanc placenta in lumbricis, quos Indi terra eximentes, Mayzi folijs educant, deinde iam pingues fictili coquunt, eos despumando: colatos deinde rursus decoquunt, donec ad unguenti confi-

consistentiam aut etiam densiorem reducerint.

Carlo Sancto.

ANTE triennium ex Mechoacan prouincia delata est
 Carlo sancto. *quedam radix Carlo Sancto dicta, cuius insignes facultates predicant.*

Descriptio. **N**OSTRO Lupulo similis est, & perticis se conuoluit
 illius more, quibus si careat, humi spargitur & diffunditur:
 folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore
 graui: neque florem, neque fructum fert: Radix crasso capi-
 to est, ex quo alie radices oriuntur digiti maioris crassitudi-
 ne, colore candicante: cortex qui facile separatur, cuiusq; v-
 sus est, odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia:
 neruus radice cortice spoliatus, multis quasi filuris
 seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quae sigillatim
 separari possunt.

Natales. **N**ASCITUR temperatissimis prouinciæ Mechoacan locis. solo neque nimum sicco, neque humido, Calida & sicca initio secundi gradus.

Facultates. **R**ADICIS cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, aliosq; humores ex capite elicit, eamq; ob causam Rheumatismos & capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è stomacho expellens, sed illius decoctum maxime, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eumq; roborat: purgationem tamen præcedere necesse est.

IDEM commanducatus, gingiuis abscedentibus auxilio est, dentes stabilis, eosq; à scabritia & corruptione liberat, orisq; halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.

PVLVERIS eius exigua quantitas ex vino albo, aut adaini, canellæue decocto sumptus, vuluam obstructionibus liberat,

liberat, mensesq; prouocat, & flatus discutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex aquis partibus Liquidambar & vnguenti Dialthea inuncto.

CORDIS affectibus, iis præsertim qui ex vteri sympathia oriuntur, auxilio est eius puluis, vt ante, sumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum.

RADICIS minutim concise drachmæ duæ in aqua Carlo sancto decoctum. sextario & dimidio coquantur ad dimidias, corticis citri in puluerē redacti drachmæ quatuor, pulueris Canelle drachmæ duæ statim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Istius decocti sex vnciæ singulis diebus mane addito saccharo propinantur, purgato tamē prius vt decet corpore.

HUNC puluerem, & decoctū nonnulli in morbi gallici affectibus, atq; etiam Epilepsia cōmendant. Alterum experiri nō admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculum faciam in iis, qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessere: nam Epilepsiam in adultis tollere, non est verisimile.

Radix S. Helenæ.

EX portu S. Helenæ, qui est in prouincia florida, adferuntur radices quedam prælongæ, sed nodosæ admodum, pollicari crassitudine, foris nigre, intus albæ, sapore aromatico, Galangæ serè simili. Resectis his nodis & perforatis, sunt precariæ spherulæ, quas milites Hispani & Indi de collo suspendentes, multum illis tribuunt. Hi siccati rugantur, durig; & quasi cornei sunt. Planta ramos suos per terrā diffundit, foliaq; ampla & viridia admodum profert.

NASCITUR locis humidis; sicca initio, calida in fine secundi gradus existimatur. Natales.

HAS radices Indi lapidibus conterunt, totumq; corpus Facultates. sibi inducunt balneaturi, quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquit, suo grato odore roborant.

ILLIUS

ILLIVS pulvis cum vino haustus, in ventriculi doloribus, yrinæ difficultatibus, & Nephritide commendatur.

Ut ex descriptione facultatibusque huius plantæ colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

Guacatane.

MISSA nobis est ex Hispania noua plantula quedam candidans (sed sine radice) Indis Guacatane nuncupata, nostro Polio montano haud absimilis, sed inodora, quæ an florem aut semen proferat, ignoro.

Facultates.

AD Hemorrhoides commendatur hac ratione. Eius plantæ decocto ex vino (si calor absit) alioqui ex aqua, hæmorrhoides abluuntur, deinde blandè siccantur, postmodum eiusdem plantæ puluere insperguntur.

DOLORES, ex frigore & flatibus ortos, in quacumq; corporis parte sedat, si locus resina prius inunctus, tenuissima huius puluere inspergatur, & pannus lineus superimponatur: nam illico adheret Cerati modo, nec inde amouebitur, nisi dolore mitigato.

EIVS pulvis leuibus vulneribus impositus, præsertim inguinum, ea mundat & ad cicatricem perducit.

MISSÆ item sunt ad me aliquot aliæ plantæ, sine nomine, quarum vnus ex aqua decoctum calidè sumptum, pectoris vitis auxilio est.

ALTERA, quæ partus mortuos secundasq; morantes trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.

TERTIAM, si (cùm maximè viget) quispiam colligere volens duntaxat contingat, ilico flaccescit, & procumbit.

QUARTA per solum diffusa est & expansa: si quis tamè eam attingat, statim cõtrahitur: vt brassica murciana.

HELLEBORVS item niger Hispanico similis, & iisdem facultatibus præditus.

MVLTA

M.VLT.A præterea alia medicamenta in Indiis nostris inueniuntur, insignibus facultatibus prædita, quæ cum tempore (vt is vti possimus) innouescent: vt ex eorum, quæ hætenus allata fuerunt, vtilitatibus colligere licet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles videbantur, horum vsu curati sunt.

QUÆ omnia meâ diligentia accepta ferre oportet, & primæ huius meæ historiae parti, quæ per vniuersum orbem admodum celebris fuit, ob medicamentorum, quæ in ea continentur descriptionem.

ET vt omnes intelligant quàm utilis meus hic liber fuerit, subiicere hic liber Epistolam ad me scriptam ex Peruanâ vsque regione, à nobili quodam viro, ante duos menses: etenim ex eorum quæ in illa descripsi lectione, inueniuntur in Peru lapides Bezaares, orientibus aut inferiores viribus, de quibus Deo volente in tertia parte agemus.

Epistola ad D. Nicolaum Monardis.

NON dubium est. Clarissime Doctor, quin nouum videbitur, me virum illiteratum, semperq; militiam in his regionibus sequutum, ad te scribere, de his quæ ad facultatem vestram pertinent. Verum animi mei erga eruditos viros propensio (in quorum numero tu es, ob libri tui lectionem, quem de Medicamentis in his regionibus nascentibus eorumq; facultatibus euulgasti, & laudem quam eo libro hic consequutus es) fecit vt etiam ignotus has ad te dederim. Etenim satis commendare non possum vtilitatem quam hic attulit tuus iste liber, cum ex eo rationem consecuti simus, quæ medicamenti vtendū sit, ex quibus sine methodo ante vsurpatis, nullum auxilium percipiebamus: nunc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati sunt.

I A M

IAM sunt plures quam viginti octo anni, quod militiã sequens, per has Indias peregrinor, in quibus non solum quæ à te descripta sunt, nascuntur, sed etiam pleraque alia, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum huc à vobis commeantium magna ex parte negligentiam & inscitiam, quibus publica utilitas (quam tamen summam prestare possent) curæ non est, sed vt questui duntaxat seruiant.

Animal lapidè
Bezar gignens.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, in tuo libro describis. Ea diligentius perpensa, Animalium genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valde simile us Hircis (nisi quod cornibus orbum est), quos in Orientali India reperiri tradis. Rusti sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur (quarum magna est copia in montibus vbi ista animalia degunt) ita fugacia, vt solo tormentorum aneorum ictu adsequi possimus.

DECIMA quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus in huius regionis montes, in eam quinque dies insumpsimus, & aliquot ex his quæ dixi animalibus confecimus, cumq; eorum causa venationem suscepissemus, librum tuum contuleramus.

APERTO itaque maximo, & prouectioris etatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus, quo factũ est, vt Indicis animalibus similia non esse putaremus. Percontati Indi, quos, vt nobis miserurent, deduxeramus, qua corporis parte lapides hæc animalia haberent, se quidquam de lapidibus scire negabant (vt sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cum videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depastas herbas recipiunt, donec eas postea
rumi-

ruminatas in ventriculū traiciant. Ibi puerum ilico interficere voluerunt Indi, quod nobis id indicasset, eum tamen poſtea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, ſacrificarunt. Indi eos lapides magno habent in precio, eoſq; in Idolorum ſuorum delubris, quæ Guacas vo-

Guacas.

cant, & alia etiam precioſiſſima quæq; offerre ſolent, veluti aurum, argētum, gemmas, monilia, animalia, & pueros. ILLVD autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, præterquam in montibus iſtis Regni Peruanī. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & inſulas Marañon, Floridam, & multas præterea Occidentaliū Indianarum regiones peragraui: attamen nuſquam hæc animalia conſpexi, quam in ſolis huius regni Peru montibus.

Animal Bezaares lapides gignens in ſolis Peruanis montibus.

EGO qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intro ſumptos, aut ſoris im- poſitos mirificè venenis & toxicis reſiſtere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tineas ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus ſagittarum toxico illitarum vtiliſſime inſpergi. In ſumma hūc lapidem alexipharmacum eſſe pernicioſiſſimi illius toxicī quo ſagittas ſuas illinunt, ad ſeſe mutuo conſiciendos, atque etiam nos Hiſpanos, quorum plerique, poſt vehementes cruciatus & furores mortui ſunt, nullum auxilium inuenientes: tametiſi in ſublimato vulneribus inſperſo nonnulli leuamen ſenſerint: verū ſi toxico recenti illita ſagitta ſint, præſentaneam perniciem adferunt, nec ſublimatum prodeſt.

Facultates.

EX animalis igitur quod primum ſecum bursula, nouem lapides exemimus, qui Natura beneficio iſtici creati videntur ex ſalutiſerarum illarum herbarum ſucco, quæ in bursulam illam congeruntur. Secum & alia huius generis animalia, quæ conſeceramus, in quibus omnibus lapides

F

muc-

inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium etate.

OBSERVANDVM autem est, sola quæ pascuntur in montibus animalia, lapides istos præstantes generare: nam quæ in planis pabulum sumunt, vt herbas minus salubres depascuntur, sic etiam lapides eorum, tametsi vitales, iis viribus non pollent, quibus ij præditi sunt, qui ab animalibus in montanis degentibus eruantur.

COEPIMVVS iis vti eo ordine quem in tuo libro docuisti, & aduersus eosdem etiam morbos, in quibus sanandis mirabiles eorum effectus experti sumus, quos longum esset referre. Quæ omnia tibi accepta referre debent non modo Hispani, sed etiam vniuersus orbis. Quantum ad me attinet, vt aliquam animi gratitudinem ostendam pro beneficia accepto, opera Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidibus mitto: si eò peruenerint, eos in multis morbis experiri poteris. Eiusdem opera, an eos acceperis mihi significare poteris; etiam, quæ voles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tui sum obseruantissimus.

NVNC capsulam accipies in qua Phaseoli genus inuenies, quod Marij initio tantummodo serendum erit, ne frigore lædatur. Planta est fabæ similis, minor tamen, fructu in siliquis ferens. Seni huiusmodi fructus (fabas virides sapiunt) cum sale manducati, validè bilem, mediocriter pituitam, & sine molestia hydropicorum aquas euacuant: eosdem effectus præbent sicci triti & ex vino sumpti: sed cibum paratum habere conuenit, quia si validius quam necesse sit, purgent, cibo sumpto earum vehementia ilico infringetur.

PLANTAM etiam quandam hic in planis nascentem graminis modo, magnis facultatibus præditam: siquidem eius decoctum gargarisatum, rheumatismis, gutturis, phlegmonibus, aliisque vitis auxilio est: manducata, multam

Phaseolus
Peruanus.

Planta graminis
similis.

pitui-

pituitam educit, ideoq; morbis superioribus, & capitis doloribus utilis. Denominationem a me sumpsit hæc planta, quod mihi familiaris eius vsus sit, & aliis, ut utantur, consulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in stirpium cognitione admodum versatus.

FRUCTVM item arboris cuiusdam, quæ solummodo in hac provincia nascitur, Ilicis magnitudine, cortice Cerræ ægyptiopis simili, foliis fraxini. Magnis viribus pollet: nam corticis eius puluis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fricati stabiliuntur, gingiua abscedentes sanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut pulveri corticis illis insperso impositi, curationem eorum accelerant, & humorum eo defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiunxi, suffitibus idoneus ad multos capitis morbos, & emplastris utilis.

Molle, cuius ante mentionem feci, describere videtur.

EX eius fructu salutaris admodum potionem Indici faciunt. Eum istic seri & nasci velim: nam tibi delectationem adferret, ob eas quibus prædita est hæc arbor facultates, tum etiam quia nouum arboris genus est, & omni tempore odoratum.

INDVS quidam Aethiopissam meum mancipium, malignis vlcerebus & inueteratis vexatam, puluere cuiusdam fructus iis insperso, ea mundauit, exesa putrida illa carne, deinde eundem puluerem cum ellichmo vlcerebus sanis imposuit ad carnem generandam, vlcusq; ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in insula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, sic ut eo vulgariter vescatur, magnitudine Assyrii mali, nucem Persica mali nuci similem continens, cuius concremata puluis ad ea quæ nunc enumeravi, utilis est. Illud verò admiratione non caret, nucleum qui hac nucem continetur, aded

Fructus vlcerrarius.

noxium esse, & deleteria facultate praeditum, vt seu vir, siue animal eo vescatur, praesentaneam mortem sibi molitur, cui nullo remedio occurri potest, tanquam sublimatum aut corrodens aliud medicamentum sumpsisset.

Planta sanguineos sudores excitans.

IN vrbe Posto, vbi aliquot annis vixi, omnis generis morbos Indus quidam curabat, solo cuiusdam plantae succo artubus & parti affecta illito. Aegros deinde stragulis egregie tegebat ad sudorem prouocandum: sudor è partibus illitis emanans, merus sanguis erat, quem lineis pannis abstergebat; atque ita in curatione pergebat, donec satis sudasse putaret, optimis interea cibus eos alens. Eo remedio multi morbi deplorati curabantur, imo aegri iuniores & robustiores ab eius vsu fieri videbantur. Sed neque precio, neque precibus, neque minis vnquam efficere potuimus, vt eam plantam nobis demonstraret.

Arbor venereos stimulos domans.

ARBOR quaedam hic inuenitur materiae spongiosa, ex qua Indi nunquam ignem struent, tametsi quis illis mortis periculum minitetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammam siue ignem accedunt, aut quos solummodo fumus pertingit, in re venerea impotentes fieri.

Centella, & eius facultates.

TUMORES in pedibus & cruribus ex frigidis humoribus orti hic curantur herba quadam Centella nuncupata: siquidem ea trita tumoribusq; imposita, ilico pustulas excitat, è quibus multus humor effluit, donec tumor omnino resoluatur. Sapius istas euacuationes inter Indos fieri, & nonnullos Hispanos eis vii vidi.

ANNO 1558. in vrbe D. Iacobi, quae est in prouincia Chile, quidam Indi captiui suras sibi amputarunt, & eas assas, praefame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiusdam plantae folia vulneribus imponentes, ilico sanguinem sistebant.

HERBAE & arbores Hispanicis similes, admodum paucae hic inueniuntur, quia solum eas non alit. In Hispania

noua

zona (cūm primum in nostram potestatem redacta est) multa arbores & plantæ Castellanis similes inuenta sunt, tum etiam aues & quadrupedes.

INVENIUNTUR hic Colubri humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali cytrij magnitudine, admodum virulenti. Buffones pluit Hispanicis non minores, quos Indi assatos edunt, ut & pleraque alias immunditias. Colubri.
Aranei.
Buffones.

PROXIMIS huic continenti insulis, tam multi, tan- Vultures.
tig, vultures inveniuntur, ut pecudes deuorent, ob custodiū, qui Aethiopes sunt plerunque, negligentiam.

VNA verò res me in admirationem rapit, vaccas in montibus educatas, si in plana deducantur, omnes emori. Est mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, illæ aliquanto tempore nihil depascentes paulatim defecerunt, ut ne vna quidem intra mensem ei viua relicta sit: omnes autem trementes & tabescentes moriebantur. Adferebant nonnulli causam naturalem, quod cūm in montibus frigidissimis, vbi singulis diebus pluit, educatae essent, calorem illum planicie, in quam nulla vnquam pluuia decidunt, ferre non potuisse, & mutatione illa subita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas esse. Etenim consideratione dignum est, quod in planicie illa, quæ octo duntaxat miliaribus ad montes vsque patet, in longitudinem verò plus mille miliaribus porrigitur, nunquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.

SUPERIORE Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se veram Alexipharmacū inuenisse ait aduersus perniciosum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus vtuntur (sola enim ferina & humana victitant) deguntq; à Charças ad Chile vsque Peruanas prouincias.

Planta quæ est
Alexipharmacum.

EST verò ea planta, vt ait, foliis latis, plantagini Hispanice haud absimilibus, quæ trita & vulneribus imposita, venenū extinguit, & à symptomatibus illis liberat, quæ toxicum generare solet. Pro magno thesauro æstimant Hispani, eam plantam se inuenisse, quoniam illius præsidio tuti, hostes suos Indos non ita metuent, qui dumtaxat illis formidabiles erant, toxicum illius præsentaneam mortem adferentis causa: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant & duriorē carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

NASCITVR autem eadem regione, vbi sit toxicum, & (tametsi credam aliis etiam locis inueniri) voluit Deus eo loco remedium patefacere, vnde pernicies adfertur.

HÆC omnia eò scripsi, vt cōsideres apud te, quàm multæ plantæ his similes in nostris Indiis nascentur, quæ nobis ignotæ sunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis patefacere volunt, etiamsi nos morientes videant, aut in carcerem coniciantur: quod s. quedam ex prædictis, & aliæ nonnullæ nobis innotuerunt, ab Indicis mulieribus eas edocti sumus, quæ Hispanis, libidinis gratia, sese commiscentes, omnia quæ sciunt aperiant.

VERVM prolixior esse nolo, quod ignorem an hæc epistola ad te peruentura sit: quam si peruenisse intellexero, prolixiores dabo de facultatibus aliarum plantarum, & animalium, & de aliis rebus hinc nascētibz, quæ tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeo studiosus. E Lima in Peru ad 26. Decembris 1568.

Tui studiosissimus

Petrus de Osma & Xarayzeio.

TAMETSI

TAMETSI mihi ignotus sit, qui has ad me dedit, videtur tamen naturalium rerum studiosus, ideoq; mihi amplectendus. Nam, vt militis munus est, perpetuo in armis versari, sanguinem profundere, & alia militaria munia exercere, laudandus est qui plantarum cognitionem, earumq; facultates inquirat. In quo Dioscoridem imitari videtur, qui cum militaret in exercitu Antonij & Cleopatrae, quocumq; tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas, & alia praeterea Naturae miracula inquirebat, ex quibus sex illos libros, qui toto orbe celebrantur, composuit, vt maiorem laudem scribendo sit consecutus, quam si bellica virtute multas vrbes sub imperium suum subegisset. Itaque multum huic viro debeo, cum propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum quae ad me misit gratia, mihi certe gratissima. Illi scribam, vt nobis plura ex ea regione mittat.

PLANTARVM, quas ad me misit, facultates, experiemur, & semina suo tempore seremus. Lapidem Bezaares, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in superficie sunt perpoliti, & coloris ex cinereo obscuri, & sub duabus veluti testis aut crustis materiam quandam albam continent, quae dentibus attrita, mera terra est insipida, potiusq; in frigidare, quam calefacere videtur. Faba magnitudinis plerumque sunt: inueniuntur tamen magni & parui, qui magna ex parte sunt planiores. Ego vnum comminui, eiusq; puluerem adolescenti, quem venenum hausisse dicebant, propinaui, & nescio an huius pulueris, aliorumue medicamentorum beneficio, sanatus est. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius historiae medicamentorum volumine describemus, in quo magna arcana continebuntur, quae magnam omnibus oblectationem adferent, & praesertim aegris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.

Lapis Bezar
Peruanus ab
Orientali dif-
fert.

QVID-

QUIDQVID verò in hac historia scripsi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamenti collegimus, aut ipsa experientia nos docuit.

ILLVD verò animaduertere oportet, omnia quæ ex nostris Indiis adferuntur, magna ex parte calida esse, & sub hoc temperamento eis vitendum, si quis illa sumere volet.

F I N I S .

INDEX ALPHABETICVS
 IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS
 medicamentis ex Occidentali India de-
 latis, quorum in Medicina vsus est:
 auctore D. Nicolao Monardis.

A.

<i>Aiotochtli.</i>		pagina	56
<i>Alexipharmacum est Tabaco.</i>			23
<i>Ambarum colliquatum.</i>			5
<i>Ambar griseum. 12. est Bitumen.</i>		<i>eadem.</i>	
<i>non est sperma Balena.</i>		<i>eadem.</i>	
<i>eius delectus & facultates.</i>			13
<i>Emplastrum ex eo. 14. inebriat.</i>		<i>eadem.</i>	
<i>Animal lapidem Bezar gignens.</i>			80. 81
<i>Anime.</i>			5. 6
<i>Aranei.</i>			85
<i>Arbor venereos stimulos domans.</i>			84
<i>Armadillo. 54. eius facultates.</i>			56
<i>Anisum.</i>			26
<i>Articulorum dolori Tabaco prodest.</i>			23
<i>Auellana purgatrices, earum historia & facultates.</i>			61
<i>Axi.</i>			71

B.

<i>Balsamum, & eius extrahendi ratio. 16</i>	<i>estimatio &</i>	
<i>vsus. 17. interius assumptum, foris additum, &</i>		
<i>Cheirurgicis medicamentis additum.</i>		18
<i>purius.</i>		19

G

Balsami

INDEX.

Balsami arboris historia. 19.	fructus.	20
Bangae.		26
Benmagnum & paruum, atque earum facultates.		61
Bezar lapis.	80. eius facultates.	81. 87
Bitumen, & eius facultates.		12
Buffones.		85

C.

Capficum, eius forma, historia, & facultates.		71
Caraña, & eius facultates.		8. 9
Carbunculis medetur Tabaco.		24
Carçaparilla & eius historia. 37.	eius delectus, nominis occafio, & preparanda apud Indos ratio.	38
	Altera preparanda ratio, & vtenda modus.	39
Carça syrupus, & vtendi ratio.		40
Carça puluis, & vtendi ratio.		41
Carça aqua. 40. 41.	vnde inferatur.	41. 42
	eius historia, & exhibenda ratio.	42. 43
	ex ea catapotia.	44
Carlo sancto, eius descriptio, natales, & facultates.		76
	eius decoctum.	77
Cassia solutiua, eius delectus & facultates.		59
Catapotia pro sterilibus.		14
Centella, & eius facultates.		84
Ceuadilla, & eius facultates.		74
Charabe, & eius natales.		6
China. 35.	eius historia, natales, vsus, & preparande ratio. 34. Aqua China sumenda modus.	36
	eius facultates & temperamentum.	37
Cicinum oleum.		9
Colubri.		85
Conrayerua.		29
		Copal-

INDEX.

Copal. 5
 Copalcahuiel. 6

D.

Draconis arboris fructus. 56. eius historia. 57
 Dragonal. 57

E.

Emplastrum ex amburo. 14
 Emplastrum stomachicum. 8
 Encubertado. 54
 Erysipelatis curatio. 75

F.

Faba purgatrices, & earum facultates. 63
 Fructus ad bilem, & eius facultates. 60
 Fructus dysentericus ex Quito. 58
 Fructus vlcerarius. 83

G.

Gangranis medetur Tabaco. 24
 Guayacan. 29. & eius historia. 31. 32
 eius decoctum atque vsus. 32
 Guayaci facultates, & Serapium ex eo. 34
 Guacatane, & eius facultates. 78
 Guayaquil. 42
 Gummi ad podagram, & eius facultates. 57

H.

Herba Iohannis infantis; eius historia & facultates. 28
 Herba Regina. 27

G 2

Herba

INDEX.

Herba sancta.	27
Hyuourahé, eius historia & facultates.	34

L.

Lacerti Caymanes.	53
Lacerti magnitudo ingens.	54
Lapis Præsius.	51
Lapis Tiburonum, & eius facultates.	52
Lapis Caymanum, & eius facultates.	53
Lapis Sanguinalis, & eius facultates.	54
Lapis rimas pedum curans.	54
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates.	51
Lignum nephriticum.	50
Lignum aromaticum.	50
Lignum Indicum.	31
Liquid- Ambar, & eius facultates.	15. 16
oleum ex eo.	16
Lues venerea.	29. 30

M.

Manati piscis.	52
Mechoacan, & eius forma.	68. 70.
eius facultates, exhibendi ratio, puluis, & catapotia.	69
Medicamentum ad ignem sacrum.	75
Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici.	31
Molle, eius historia, natales & facultates.	48. 83
Morbus Gallicus.	29. 30. 31.
Neapolitanus.	31

N.

Naphtha.	12
Nephrividi Tabaco prodest.	23
Nico-	Nico-

INDEX.

Nicotiana. 27
 Nuclei Pinei purgantes, eorum descriptio & facultates. 62

O.

Ocoçol. 15

Oleum cicinum. 9. eius facultates. 10

Oleum ex Liquid-ambar. 16

Oleorum eliciendorum ratio. 9

Oleum ficus infernalis. 9

Opium. 26

P.

Pauame & eius-historia. 45 Delectus, temperamentum, & facultates. 46. eius decocti parandi ratio. 47

Perebecenus. 27

Petum, & eius genera duo. 27. eius natales, & facultates 28

Picielt. 21

Pilule famem, sitimque sedantes. 26

Pinipinichi. 67

Piper. 70

Phaseolus Peruanus. 82

Planta graminei similis. 82

Planta sanguineos sudores excitans. 84

Planta que est Alexipharmacum. 86

Prassius lapis. 51

Q.

Quimbaya radix. 70

G 3

R. Radices

INDEX.

R.

Radices venenis aduersantes.	29
Radix Quimbaya.	70
Radix S. Helena. eius historia, natales, & facult.	77
Raphanus.	26
Resina Balsami facultatibus prædita.	20
Resina Carthaginensis, & eius facultates.	20

S.

Sanguis draconis: & cur sic dictus.	56.	eius historia,
& facultates.		57
Sassafras. 44. qua & Pauame. 45.		eius histo-
ria.		45
Scabies Hispanica.		31
Serapium ex Tabaco.		21
Serpigo Indica.		31
Solanum furiosum.		26
Succinum non est lachryma.		6
Sulphur Nicaragnanum.		75
Sulphur Quitense, & eius facultates.		75

T.

Tabaco. 20. eius natales & facultates.	21
Serapium ex eo. 22. cruditatibus ventriculi	
prodest. 22. Alexipharmacum est.	23
eius experiendi aduersus venena occasio.	24
eius vsus Indis frequens.	25
Tacamahaca, & eius facultates.	7
Tattou.	

INDEX.

Tatton.	56
Tiburon piscis.	52
Toçot-guebit.	7

V.

Vteri suffocationi Tabaco prodest.	23
Vulneribus recentibus medetur Tabaco.	24
Vulneribus animalium	24
Vultures.	85

X.

Xelochopali.	6
--------------	---

FINIS.

Varios

PLANTAS

Odorificas

¶

Medicinales.

Chusii

Aromatum, et peregrin.

1582

II

Prodr.

ODORIFICAS

1569.

R

586

1574